

BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL.
CRACOVENSIS

53201

kat.komp

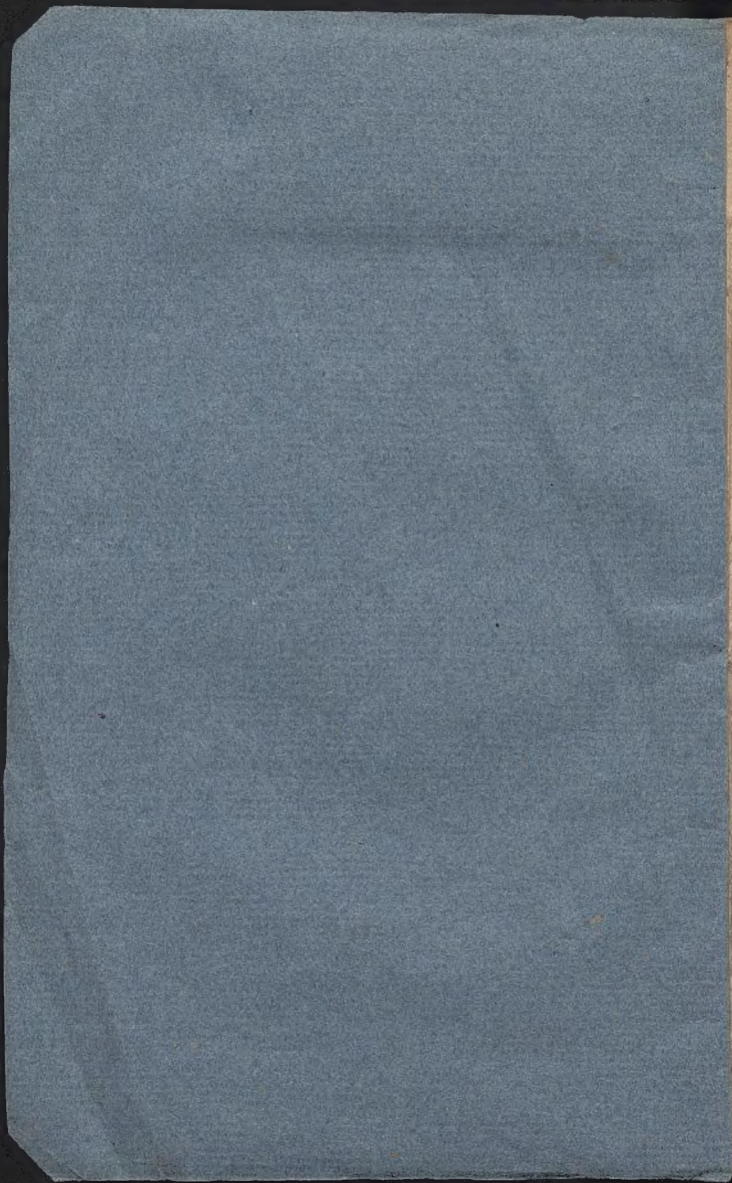
I

Mag. St. Dr.

P

Gawczyński Nicol. Car: Con-
clusiones ex universa phi-
losophia

Brunst. 1616.

Dedite in lucem gentium

ad extremum terre laus ag

Conclusio
nes

ex
Universa Philosophia
Honori

Magni Apostoli
Thaumaturgi Doctoris
Virginis Viri Martiris
S. Francisci Xave
rii Soc. Jesu

A
Nicolaio Garczynski
Anno 1666
Dunshier:
at

53201
I

MAGNO Indiarum Apostolo S. FRANCISCO XAVERIO

S. I.

Mundus hic, Magnus homo Veteribus habebatur.
In illo suam dextram, suam sinistram
agnoverat Philo sophus.
Sed Quid?
Prevaluerat in hoc homine pars carnalis;
Et ipsa anima, sui magnâ parte in carnem abierat incrassata.
Nihil jam amplius, quàm sanguis & caro;
non amplius spiritus sincerus.
Egebat itaq; compare animâ,
ut ex spiritu renatus spiritum reciperet.
Providit DEVS spiritum universæ carni.
TOTVS Ergò simul, toti aderas corpori sine locali diffusione,
Pluribus locis simul: In una lingua Multiplex:
Quasdam tui generis Creaturas veluti ex nihilo formans.
Cœperunt spirare Reges, qui nunquam vixerunt,
Supanorum, Bazani, Soloris, Sionis, Labonama,
Manibanes, Tamba,
Populi Paravi, Iaii, Malais, Aceni, Mindanai, Iapones
Respirare, qui vivere desierant toto fere Oriente Innumeri;
Nam plures quàm omnes ab initio hæreses peremerunt.
Sol post occasum reversus, aliquot horis stetit.
Ignis de Cælo vocatus, adfuit.
Mare pluribus diebus Naufragum servavit.
Aqua in lampadibus pro oleo arsis.
Terra mortuos reddidit.
Natura quidquid in ultimo abdiderat, ostendis.
Demum una India, unius gestanda viribus,

Collegii Cracov: Soc: Jesu ad 9:
Petrum 1720 post incendium

Vnius Viribus reclinavit.
Sed plura etiam nunc loquitur Potamium.

Prædicat Neapolis.

Prædicat in singulis partibus Mundus jam animatus.

TIBI Ergo o Mundi ANIMA,

Mea sacra sit anima.

TV, in quo transsejit attenua,

In quo deficit subleua

TIBI & TE vivam.

Devotissimus Cliens
NICOLAUS CASIMIRUS GARCZYNSKI

- a Macrob. lib. 2. Comm. in somn. scip. cap. 12.
b lib. 2. de Cælo.
c Orig. hom. 2. in ps. 38. carneam ait fieri animam peccatoris.
d Athenag. de resurr. Mortuo: hunc tribuit effectum Idolol.
e Basil serm. 1. de Bapt.
f Num. 27. Hebr. leg. pro provideat D. DEVS.
g Ita Aug. de Anima Epist. 28.
h Nic. Zambac. orat. in Consist.
i Rich. Viçr. de Anima loq. lib. 4. c. 20.
k Soliers de rebus lap.
l Bulla Canoniz.
m Bozius de sig. Eccl. lib. 6.
n Imago Soc. lib. 5. fol. 625.
o Ibidem
p Ibidem fol. 630.
q Ibid. fol. 625.
r Bulla Canoniz
s In vita per somnum Indum gestabat.

SE-

SELECTÆ CONCLVSIONES

Philosophicæ ex libris de Anima
DE ANIMA IN COMMVNI

1. Anima est actus corporis Organici Phisici potentiâ vitam habentis.

Multa apud Veteres de Anima dissensio. Pythagoræ visa est Harmonia. Thaleti motrix substantia. Bionti Intelligentia incarcerata. Hipparcho ignis. Anaximeni aër. Critiæ sangvis. Hippocrati vigor. Galeno complexio. Avempace virtus imaginativa. Heraclito Pontico lux. Aliis aliud qui plures de anima sensus, quam animas habuerunt. Galeno subscribunt moderni Athei, sed miro, discursu: volunt temperiem calidi cum frigido judicare, discipulare, velle, cognoscere: & capiunt tanta miracula; animam spirituales, quæ hæc operetur, non capiunt. Jam videant quod se præcipitent. Gal. Methodi 7. docet, quod in porco simile est temperamentum illorum temperiei. Ergo & anima omnino paris rationis.

2. Vivere est habere ita perfectiorem ab intrinseco, ut ab extrinseco saltem naturaliter ea haberi non possit.

Vita alia est Physica, alia inrentionalis. Vtraq; in hoc conceptu convenit, quod sit perfectio ab intrinseco: & quidem, per identitatem perfectionem hanc habet DEVS, per aliquid realiter distinctum Creaturæ. Male tamen Campanella, Cardanus, & multi Chymici vitam lapidibus attribuunt,
A 1
licet

licet in illis heterogeneitas ac quædam Analogica organizatio
 patrum ac figura certa reperiat. Omnes enim crystallos sexan-
 gulas, omnes berylli teretes instar cylindrorum, androdamantes
 cubici, ut narrat Agric. l. 1. c. 13. fossilium. In Cubæ Insulæ
 quibusdam vallibus omnes perfectè spherici lapides. Famosus est
 Pyrrhi Achates Novem Musis cum Apolline à natura depictus.
 Similes erant Rudolpho II. Jaspides. In omnibus ejusdem spe-
 ciei lapidibus idem color, & alia, quæ casui attribui non possunt
 cum in omnibus speciebus individuus reperiantur. Neq; efflorescen-
 tiæ metallicæ vivunt, quæ in quibusdam Hungariæ locis etiam ad
 10 digitos supra terram atcolluntur. Nisi velis vitam dare etiam
 illi arbusculæ aureæ, quam Paracel. lib. 2. de generat. rerum,
 Nat. docet ex auro fieri, dummodò illud calcinetur prius per
 aquam regis ut fiat calx cretacea quæ imponatur in cucurbitam,
 & addatur aqua Regis & aqua gradationis ita, ut quatuor digitos
 transversos supereminet: & iterum abstrahatur in tertio gradu
 ignis, donec nihil amplius ascendat, & hoc repetatur, donec au-
 rum conscenderit in forma arboris: quam vocant herbam Philo-
 sophicam. Simile quid præstabit albumen ovi colore aliquo infe-
 ctum aquæ injectum, & agitur. Sed quis ista actiones vitæ
 exercere dicet? Certè juxta Geometrarum mensuras Alpes nec ad
 unum cubitum à tempore Annibalis accreverunt. Sed adhuc in-
 teptius licet viginti annorum labore Rudolphi II. Mathematicus
 terram asserit animal & quidem rationale quod ubi conspiciat
 certos astrorum situs, se conturbat, tempestates ciet, ventos è pul-
 monibus suis expirat & alia Mercora eructat; nos inter Sylvas
 ac gramina ut inter pilos animalis esse bestiolas. Habet in hoc
 ducem aut socium Campanellam, sed hic etiam calorem & fri-
 gus vivere adstruit l. 3. c. 5. de sensu. Planè simili deliramento
 Manichæorum qui teste S. Aug. Ti. in 1. Joan lapidem, parietem,
 vestem, lanam, restem vivere censebant. Quia utex ingenio suo
 fingeant, & inte. pungebant Joan: 1. *Quod factum est in ipso:
 Vita. Quod legi sine fraude hoc modo debuit. Quod factum
 est, in ipso vita erat.*

3: Semina Viventium carent vitâ.

Contra Galenum & hîc procedimus, vel saltem contra ejus
 asseclas. Sed cum Philosopho lib. 2. de gen. anim. c. 3.
 ubi ait *Animam vegetativam in seminibus haberi potentia sta-
 suendum*

tuendum est, non actu. Argenterius verò Comment. 2. in ar-
gem Gal. sic ait *est semen hominis homo, quia formam hominis
habet.* Eodem Valesius & Senertus recidunt. Imò Scaliger ali-
oqui totus Aristotelicus semen canis tantum mutilum vocat canem
Sed si ita esset, duas animas in foetu asserere deberent, in quo
sunt bina semina, & sine Matre esse Filium ex solo Parte. Fallor
nisi viderunt semen cucumeris aut aliud alimentum attrahere, aut
sensationes exercere: Melius Magnus Hieronymus q. 4. ad Algas:
*Semina paulatim formantur in uteris, Et tam diu non reputatur
homo donec elementa confecta suas imagines membradq; suscipiant.*
Hinc etiam Ecclesia in Ritualibus solos eos infantes aut abortus
baptisari præcipit, qui habent effigiem humanam.

4. Tres tantum sunt species anima- rum, Vegetativa, Sensitiva, Ra- tionalis.

Vel enim vivens per introsusceptionem convertit aliud in cor-
pus suum, & hoc est esse vegetativam, quæ continet sub se
omnes species plantarum: vel sensationes & appetitiones
dependent à materia elicit, & sic est sensitiva complectens sub
se omnium brutorum species. Vel deniq; discunt de objecto,
& circa illud appetitum exercet independenter à materia & hoc
facit Rationalis: & hæc divisio est univoca. Zoophyta ad sensi-
tivam reducuntur, tales sunt spongiæ, quæ si advertant se avell-
endas à saxo, cui adhærent, se contrahunt, ac multò difficilius
sunt se avelli, & cruorem emittunt, quem si homo olfaciat,
ait Nierem. in hist: nat. suffocatur. Talis planta Tartarica dicta
Baraniec forma agni, quæ ex umbilico radici adhærens circum
se herbas alias depascitur. Licet etiam huc refert molam mu-
liebrem, cui aliquem sensum tribuit: talia ostrea & urticæ marinæ,
quæ si pungantur, sentire se ostendunt dolorem. Huc etiam ar-
bor Indica dicta Pudica, quæ teste Scal. exer: 105. n. 28 acceden-
te homine folia contrahit, recedente pandit, quia fortè afflatum
hominis percipit. Alterius arboris in Insula Cymbulum, idem
narrat exer: 112. frondes resectæ ambulant, Narrante S. Aug.
l. 3. Conf. c. 10. Arbores vivere omnes persuaserant sibi Mani-
chæi, ac plorare lacrymis lacteis ficus cum eis fructus avelleretur.

5. Animæ Plantarum & insectorum,
imo & perfectorum animalium divi-
sibiles sunt, sed non Anima
hominis.

Vivunt etiam surculi & in aliam arborem inserti germinant. Flores etiam in urnis aquarum aperiuntur, crescunt, vegetantur, soli expositi: & in hoc insectorum animas plantis assimilat Arist. 1. de Juvent: c. 2. Quod autem seorsim diu vivere non possint, rationem dat, quia non habent omnia organa requisita ad vitam. Quod ipsum S. Aug. 1. de quant. animæ c. 31. probat ex eo, quia vidit quendam vermem multi pedem concisum in parres, per singulas partes currere, & unâ parte contactâ sensum illâ ostendere, non alijs, ex quo patuit, quod in singulis fuisset tactus, potentia loco motiva. Ratio est ulterior. Quidquid est materia educitur, est divisibile; pars enim illius est parte educitur, atq; ab ea dependet: Hoc autem modo animas brutorum educi communis est doctrina, quæ omnium brutorum animas æquè divisibiles demonstrat. Neque præcellentia eximit bruta perfecta multorum enim insectorum nobiliores videntur, quàm brutorum, Nam ut S. Aug. 1. de quant. Animæ c. 24. *Concedet quilibet plus sapere apiculam quàm asinum.* Neq; tamen ad hominum animas extendenda hæc divisibilitas, nihil illæ habent cum materia commune, nisi unionem, Imò quia est substantia spiritualis repugnat illi habere partes integrantes: Jam verò dato posse & has dividi: abscisso brachio homini, pars etiam animæ resecaretur, & si illa corrumpetur, anima per partes corrumpi posset, si verò maneret illa pars vivens, ubi haberet locum? In hominis certè scelerati brachio mereretur pœnas inferni: qui deinde homo conversus cum reliquis partibus animæ beatitudinem mereretur: ac proinde partim esset infelix partim beatus.

6. Motus in membris hominis ab-
scissis non procedit ab anima.

Arist. 1. 3. de part. c. 10. propter multas experientias dixit: *Corpus hominis detractis capite progredi irrationale non est.*
Narrat

Narrat Acosta l. 5. Hist. c. 14. in Mexico immolatum Dijs hominem corde a sacrificulo extracto Hispanos spectatores querulè allocutum. *O Domini ipsi me inter fecerunt.* Antverpiæ, cum caput decollati è theatro decidisset in terram, & mox canis ad ejus sanguinem lambendum accurrisset, ita dentibus ejus auriculam apprehendisse, ut aliquamdiu ex ea pependerit. Spiritus id fecere, qui velut è Pyrobolo erumpentes pyrobolum agitant; sic dentes decollati tendonibus frigescentibus constringebantur & casu incidente in eos canis auriculâ, eam constrinxerunt, æquè quidlibet aliud constricturi. Juvenis Mexicanus jam jam moniturus verba conceperat & anima exiens impulsus lingvæ ad ea formanda dederat. Nisi fortè ad Divinam Providentiam recurramus quæ eo prodigio voluit excitare Hispanos ad impietatem sacrorum nefandorum abolendam, uti & excitavit.

7. Anima est unica in homine.

Plato, & Philoponus Græcus Aristotelis interpres homini ternas animas attribuit, binas Chymici, Occam & Mayronius. Paulus Venerus tot, quot sunt gradus Metaphysici. Sed rutiùs unam communis Philosophia tenet & S. Aug. lib. de duabus Anim. c. 13. in hunc modum probat. Idem debet esse, qui è duobus unum eligit. Ergo eadem est anima, quæ eligit ex voluptate sensibili, & ex virtute rationali alterutrum. Nam si sensitiva apprehenderet voluptatem, rationalis virtutem, eligere neutra posset. S. Anselmus verdè l. de conceptu Virg. c. 7. hoc modo argumentatur. Si voluntas non influeret in membra injustè puniretur pro actionibus membrorum. Ergo. Nam nihil aliud poena est, nisi quod est contra voluntatem.

8. Anima in toto corpore residet.

Platonici persvaserant sibi solius cordis palatium incolere animam, ex quo veluti è Regia in omnes partes mandata dispentaret: in pectore Epicurus. Strabo in lupercliorum interstitio; Galenus rationalem in cerebro, irascibilem in corde, concupiscibilem in jecore collocat. Sed omnes aberrarunt. *Inest enim,* inquit S. Aug. l. de Orig. Animæ. c. 5. *Anima vegetativa pedi hominis, quæ illum nutrit: inest sensitiva manui, quæ discipnit calorem à frigore, inest rationalis capiti, quæ in eo discurret.*

sed ha sunt una anima, itaq; ubiq; est eadem. Residet etiam in aliqua parte sanguinis Nam sanguis est duplex, alius purior, & hic non est alimentum, alius impurior, qui est alimentum, uti distinxit Sylvester in Rosa aurea. Impurior ergo non vivit, proinde neq; pars viventis, de quo S. Th. 1. p. q. ult. a. 1. ad 3. *Humidum nutrimentale* & quod nondum pervenit ad suscipiendam perfectè naturam speciei, sed est in via ad hoc, sicut sanguis & alia ejusmodi. Proinde immeritò Cajet. 3. p. q. 5. att. 2. omnem sanguinem vivere contendit. Non enim (uti docet Philosophus lib. 2. de part. c. 3.) Sanguis continuus aut concretus est carni, sed in corde ac venis quasi in vasis continetur. Hic ergo sanguis transit in substantiam viventis tunc, quando vel puritatem alterius sanguinis assequitur, vel in carnem convertitur. Sanguis purus verè est pars animalis & animâ eâdem informatur: prohibentur enim Iudæi Levit. 17. comedere sanguinem, quia anima est in eo: quod ad literam vult accipi S. Aug. q. 57. in Levit: & licet etiam in carne sit anima, specialiter tamen dicitur esse in sanguine, quia magis sanguis servit pro spiritibus vitalibus quàm caro. Neq; Christus D. post resurrectionē indiget cibo, tamen sanguine venas replevit: neq; Concilium Ephesinum commodè explicari potest epist. ad Nestorium, nisi sanguis vivere concedatur, ac pars esse verè Hominis. Verbum enim, ait, esse hominem factum assumptione carnis & sanguinis. Residet anima & in capillis. Neq; enim illi sunt partes excrementitiæ. Nihil enim ejus generis Natura simul format cum infante in Utero: nihil subicit Maternæ imaginationi, nullos præscribit extensioni, & latitudini terminos, nullis coërcet legibus: vixora hæc sunt, quàm ut illis curas tantas impendat natura: at verò pilis ea omnia imperitur. Propter imaginationem oves Jacobi discolors factæ: alij cani statim geniti uti Thirenus Tarco, Cygnus Trojanus, Tarchinius Priscus, alios numerat Scalig: exerc. 114 num: 2. Schenk; lib. 1. observ. 14. & alij, & nostræ Magister Philosophiæ l. 3. Hist. c. 11. Fieri potest: ut homo pilis postgenitus Careat vitio jam inde ab ortu contracto Habent etiam suos morbos capilli quod non nisi animatus evenire potuit. Evenit Rhopalosis, Fissura Rigiditas, Desluvium, Atrophia, Hirsuties, Amputatio, Indecens crassities, Plica. pulcherrimè Magnus Aug. c. 8. contra Priscill. In nobis sine sensu nostro sunt incrementa & capilli nec cum præcitantur sentiunt & tamen crescunt. Et lib. 3. Hist. c. 11. docet Philosophus Capillos vivere vitâ vegetativâ, sunt enim rationis

cum frondibus, squamis, plumis, uti idem refert 4 Meteor: c. 9.
Versus Empedoclis & laudat. Sunt eadem, frondesq; pili, renæq;
volucrum pennæ, tum squamæ, quæ fortia membra teguntur.

9. Animarum divisibilium partes sunt homogeneæ.

ITa, ut, si placuisset DEO in bove animam invertere, posset
in capite eam partem ponere, quæ est in pedibus, & plurium
catellorum animas conjungere in unam molossi. Probat S.
Thomas l. 2. contra Gentes c. 64. Si sunt diversæ partes animæ,
Ergo singulæ partes singulas habent animas. Nam licet dicat
hæc pars animæ ab hac parte materiæ dependentiam, hoc non
inducit diversitatem specificam. Sicut nec visio mea, quæ respi-
cit ita Petrum, ut non possit Paulum, differt specie à visione mea
quæ respicit Paulum, ut non possit Petrum. Similiter nec unio
Petri ab unione Pauli differunt specificè, licet una essentialiter
hæc respiciat extrema, altera verò alia. Idcirco specie logicâ
distingvi concedentur non Physicâ, seu plùs quàm numero minùs
quàm specie.

10. Animarum Potentiæ realiter ab illa distinguuntur.

NEq; enim videmus substantias sine accidentibus operari, sic
DEVs, inquit Angelicus Doctor, impertitur igni calorem,
aquæ frigus. 1. 2. q; 110. a. 2. Enim verò vitiatur aliquan-
do ita oculus, ut nullum appareat vinum tamen non serviat ani-
mæ. Quid illi deest? Ipsa anima? Nequaquam: organa?
Sunt integra. Itaq; potentia distincta. Vnde Arist. probl. sect.
30. *Natura manum corpori dedit, animo mentem seu intellectum*
prout ergo hæc auferuntur & hic potest: & cum magnus Augusti-
nus l. 2. c. 3. de lib. Arbitrio securus: *Hic sensus interior, nec*
visus, nec auditus, nec olfactus, nec gustus, nec tactus, dici potest
sed nescio quid aliud, quod cum ratione comprehendimus, hoc ipsum
tamen rationem vocare non possum, quoniam & bestiis inesse mani-
festum est.

11. Nutritio est conversio alimenti in substantiam viventis.

T Ribus peragitur coctionibus, primâ in ventriculo, alterâ in jecore, ternâ in singulis membris. (in animalibus imperfectis & plantis sunt partes Analogæ, ventriculo, hepatis, in quibus etiam alimentum percoquitur) Primæ Coctionis instrumenta in ore sunt dentes triginta duo, quorum molares 10. canini 2. reliqui cibum præparant, qui sic præparatus ad ventriculum descendit, in Chylumq; in eo abit, & mittitur ad intestina, quæ tenuia sunt tria, duodenum, Jejunum, Ileum, Crassa ibidem tria Cæcum, Colon, rectum. Ibi natura separat utile ab inutiles; accommodat, ut per venas Mesaraicas ad hepar transire possit: & hæc est prima coctio. Chylus in venis dictis incipit in sanguinem converti, ibi lien recipit ad se, quod est feculentius & sibi alimentum impurum præparat. Sic jam præparatus chylus vadit ad hepar, & in perfectum mutatur sanguinem, & depuratus rursus in totum corpus per venam cavam distribuitur, parte ejus in cor derivatâ pro spirituum formatione: & hæc est secunda coctio. Vbi sanguis ingressus membra singulis pro natura eorum se dividit, quibuldam juxta pituitosas partes magis, alijs juxta biliosas, &c. & hæc est tertia coctio, in qua generatur humor quadruplex, Innominatus, Ros, Gluten, Cambium & duplex separatur inutile, aliud materia sudoris, aliud eorum, quæ cuti adhærent: hæc deniq; peractâ coctione alimentum transit in substantiam viventis

12. Etiam per transpirationem corpus multa ejicit.

N On minùs, quàm ollam bullientem nostra corpora expirare, certum est, ex eo Canes feram & suos Dominos dignoscunt, cum eorum vestigia rimantur. Hæc plura inveniuntur in iis, qui fuliginibus abundant, uti omnes viri, idcirco etiam quotiescunq; laverint manus, aquam reddunt impuram, quod non evenit in non viris: Corpora autem quo spirabilia & laxiora, inquit Aristot. 1. 8. probl. salubriora sunt. Hæc perspiria variè afficiunt varios, Inde evenit, quòd aliqui selem pati
A ; non

non possint, quia perspiria illius sunt inimica eorum complexio-
ni, quocirca etiam si eam bestiolam non conspexerint, neque ubi
ab ea fuerint afflati, horrore corripuntur & graviter alterantur.
Felis enim, ut docet Paræus lib. 10. c. 34. *pestiferam de se emitit
auram, quâ potissimum tenellorum spiritus inficiuntur*: & ostendit
multos infantes subitis implicari ægritudinibus, multos inexpectato
eripi fato, quibus consuetudo familiaris est cum hoc animali.
Quantitatem expirij conatus definire sanctiorum Medicus, ap-
pendit hominem ante coenam, certarum librarum illi coenam
exhibuit, post somnum facia concoctione iterum appendit, &
invenit deesse de pondere. Unde inferebat quantum expirationis
factum, scilicet librarum 4. sed ut res certa, ita fallaci ex-
perimento definita, multum levitatis addunt spiritus illi, qui ci-
bis accedunt. Hinc levior prorsus, quam famelicus.

13. Non fuit Miraculum, quòd A- lexander M. suavem exhalârit Odorem.

Exhalant enim nostra corpora. Hinc vitro applicata aut spe-
culo manus, nubem inducit; calor enim perpetuo in ho-
mine agit, & fugaces seu volatiles partes à fixis evolant. In
Alexandro itaq; ex temperie certa odor ille oriebatur, sicuti ex
temperie deteriori è quibusdam gravior procedit odor, & tempo-
re quidem pestis hæc corpuscula bene aut malè odora maligna
qualitate imbuta in corporibus affectis contagionem promonent,
dum per os, nates & poros apertos sana corpora subingrediuntur.
Hærent autem hæc corpuscula subinde in rebus, plicis vestium, pa-
rietibus, donec tandem per contraria eorum malignitas expel-
latur.

14. Sola Accidentia Neminem Nutriunt.

Si quis species Eucharisticas plurimas sumeret, sentiret se re-
fici, sed ex eo accideret, quia Christus D. non manet nisi
quamdiu species sunt incorruptæ, quibus desinentibus cessat
commorari, & materiam, ut species sint in connaturali statu,
substi-

substituit: alioqui naturaliter adverteremus, quando Christus adest, quando ab hostia profectus, & cessaret fidei meritum. Odores non agglutinant se corpori defectu crassamenti, idè nutriti nequeunt: sed recreant cerebrum, & sanitati conducunt, & in pulmones attracti ad cor permeant, in eoq; in arteriosos spiritus permutantur. Hinc Agellius l. 9. c. 4. Historiam Plinij de quibusdam populis, qui solo odore florum ac pomorum vivunt, ait, *plus habere admirationis quàm fides*. Non desunt tamen particulae crassiores, quæ cum odore feruntur ac ventriculum solantur: uti experiuntur Cocci, qui minùs eluriant, dum cibos fumantes odorantur. Ne etiam Tabacum omittamus, quæ pituitosos humores è cerebro elicit, illis ventriculi os obstruit, ne multum latrare possit.

15. Purum Elementum neminem nutrit.

Neminem enim vidimus igne, aère, terrâ, aut solâ aquâ traxisse vitam; ubi tamen aliqua mixtio accesserit nutrimento aqua idonea redditur. Nam Isai: 44. Plantata est pinus, quam pluvia nutrit. Imò etiam avulsæ ab arboribus partes & vasi repleto aquis insertæ hoc modo prorogant vitam & absorbent aquam, illâq; deficiente langvore morti prævia ac aliis morbis corripuntur, clarissimè id expressit S. Doctor in 4. d. 8. q. 1. a. 4. *Quamvis aqua in se non nutriat, tamen commixta nutrit*: ut immerito Vales: l. b. c. 6. Controv. nomine Communi Medicorum aquam e nutrimentorum genere proscribebat. Imò & contra Medicum asserimus aërem dum mixtioni irretitur nutrire & Medicorum Principem in testimonium voco, ex aère attracto ex pulmonibus spiritus vitales in corde, animales in cerebro nascuntur, qui sunt pars viventis. Adhuc progredimur & ignem intra alimenta viventium etiam modica mixtione variatum asserimus. Pyrausta est majoris Muscæ magnitudine bestiola, de qua Aristot. l. 5. hist. c. 9. est quadrupes, nascitur in fornacibus cuprariis, in ipsis ignibus & tamdiu vivit quamdiu domo non egreditur, peregrinatio illi mors est. Negat quidem hujus narrationis veritatem Galenus sed Scaliger ait. *Ferula castigandos esse qui hoc quasi temere proditum ab Aristotele negant*. Credidit hoc Aristoteli Seneca. l. 5. Nat. quæst. c. 6. *Ignis qui omnia consumit*
est vita

etiam quadam creat & quod simile videri non potest veri, tamen verum est, animalia igne generantur. Credit & Magnus Aug. lib. 12. Civit. c. 4. In ardore ignis nonnulla animalia per convenientiam vivere salubriter. De Chameleonte, quod solo aere vivat, veteres crediderunt. Nostra ætas deprehendit muscas linvâ glutinosâ in eas subito districtâ capessere. Multò minùs omni cibo in longum catere quisquam potest. Hinc Medici septem dierum inediam letalem censent, & ultra diem undecimum vitam non posse prorogari sine alimento; siquidem calor naturalis non oriatur ac humidum radicale absumit. Potest nihilominus hic attemperari, ut modeste agat.

16. Non eo ipso, quòd aliquis nutriatur, debet mori.

Quia, quod per unum cibum deperdit, potest per alium sibi valde congruum reparare, & hanc virtutem putatur habuisse lignum vitæ in paradiso: idcirco non videntur omninò fabulosa, quæ narrantur de reparatione ætatis: sic narrat Delrio de quodam sene centenario, qui Tarenti anno 1531 factus est juvenis, pilis, dentibus, ungivibus in nova mutatis, 50. supervixit annis. Idem refertur de Abbatissa quadam in regno Valentia. Idem Massæus de quodam Indo, qui intra 335. annos, quibus vixit iter factus juvenis. & hanc artem jactabat se scire Campanella & Paracellus. Sed uterq; ante senium decessit.

17. Alimentum in arboribus & animalium pilis sursum à virtute Attractiva promovetur.

Non omnes partes arboris ita duræ sunt, ut alimentum permeare nequeat insunt fibræ plurimæ & quasi venæ, per quas succus propagatur cedente arbore, aut mollioribus partibus arboris. Capillamentum animalis nondum geniti alio nutritur alimento, quàm dum animal exolutum est carcere uteri. In utero enim crassioribus partibus seminalis materiæ aluntur, sicut & ex iisdem oriuntur. Postquam verò genitum est animal, sangvi-

ne nutriuntur, siquidem eo deficiente in animali etiam capillos
exarescere constat ex Arist. 1. de color: cap. 6. hinc etiam qui
metasynerisi laborant sanguis illis ad cutem evocatur, ut bene pi-
li proveniant iuxta Fernel. lib. 8. observ. 3. sed etiam à Galeno illa
alopecia censetur insanabilis, in qua cutis perfricata non rursus elicit,
quia scilicet sanguis, qui est alimentum capillorum, deest. Et
eodem Magistro defluvium capillorum oritur corrupto sanguine.
Sed hoc melius complexus Philosophus 10. probl. 24. qui docet
eodem nutrimento sustentari vellera ovium quo caro. Vellera
autem 5. de gen. anim. cap. 5. nihil sunt aliud, quam congeries
pilorum. Ex quo etiam Melancholici, qui atrore abundant
sanguine, pilos nigriores, biliosi flavos, pituitosi ob copiam
ejus humoris albos educant. Causa efficiens principalis est speci-
alis Formatrix, quam Galen. lib. 11. de usupart. c. 14. vocat.
Pileficam hæc variè per membra animalium distributa, & hæc à
phantasia Matris subinde turbatur: hæc efficit, quòd homo non
habeat pedes pilos ut lepus: quòd habeat palpebras, quibus
reliqua animalia carent, quòd hoc potius quam altero loco pi-
los effundat. Causa efficiens instrumentaria est calor radicibus
pilorum inhærens, qui materiam digerit atq; excoquit, quo de-
ficiente in senibus hyems capillorum adventit. Canities autem
vera à vertice capilli incipit, quia in remotiores partes alimentum
Frigidius pervenit. An verò crebra tonsura capitis, oculorum a-
cumini profit, controversia Medicorum dubium facit. Nam
Rhases & Avicenna affirmant: Lemnius negat, cum tamen po-
ros conservent, & materiam inutilem exlugant, non parum pro-
sunt: hoc verò non contingit nisi defectis. Habent enim capilli
suam proceritatem quam non excedunt, atq; tunc ut alimentum
aliquod ita longè minus quam defalcati educunt, ubi & acumen,
& crassitum augent, & incrementum instaurant. Quocirca be-
nè suadet Celsus lib. 2. in diuturno pituitæ affluxu ad cutem ton-
deri. Inde Hygiæ, Æsculapij Filij, Sydoniæ mulieres comas
suas detonfas dedicabant, quo, uti sensum Antiquitatis refert
Pausan: ab Hygiæ Dea sanitatis per tonsuram promittebant sibi
sanitatem. Neq; summus Naturæ Speculator Aristoteles (ut de
eo scribit Laërt) aliter tutabatur sanitatem, quam quòd semper
attonso vertice incederet. Finalis causa capillorum est defensio
cerebri, ratio tamen tanta, qualem Riolanus narrat cuidam
Turcarum Janizaro præstitam, qui densitate capillitij globos sclo-
porum eludebat: Sed tamen non nullam, hinc calvi magis
obnoxij

obnoxij præ alijs catharro. Nascuntur & intra animal pili & efficiuntur vomitu & aliâ viâ, uti scribit Galen. lib. 6. de locis affect. c. 3. Nascuntur & in lingua & evulsi recrescunt. Donatus lib. 1. Hist. Med. mir. p. 35. Prodeunt & ex corde. Sed in illis qui plicâ frequenti in Polonia morbo laborant etiam in venis reperiuntur Teste Herc. Sax. lib. 10. p. 817. quos tamen credibilis cum Hippocr. 4. aphoris. 16. non esse verè pilos sed carunculas tenuitate pilos assecutas. Plica Polonica si incidatur, nocet: antequam erumpat, discruciat. Causa est. Plicæ morbus est venenata sanguinis infectio instar morbi Neapolitani, Aulicû alij, alij aliter. Hæc fumis cerebrum opplet ac subinde perturbat, appetitusq; movet varios: si erumpat per poros capitis hæret in pilis, ac instar scorpij contuiti, aut viperæ venenum ad se trahit, hinc ægro levamen: remoto verò hoc extractivo venenum in corpore relinquitur, ac crudelia concitat symptomata.

18. Ad Venenum potest quis assue- fieri, ut illud sine damno sumat.

Alimentum alteratur & non alterat notabiliter. Medicamentum alterat & non alteratur. Venenum alterat & non alteratur. Hinc multis medicamentis uti non est consuetum: Alteratur enim & ægrè ad suum statum redit temperies. Assuefecit se ad venena, periculoso certè conatu, Mithridates Rex, qui aliquid quotidie ex eo delibavit, ut postea, cum veller veneno se tollere, non posset. Narratur etiam de Puella quâdam, quæ usu veneni ita profecit, ut solus ejus halitus adstantes occideret. Ait se vidisse Coloniae sceminam Alb. M. quæ magnâ voluptate araneos capiebat & devorabat sine nocumento. Ratio hujus à Chymicis datur non inepta. Quia nullum venenum est tam potens, quod non possit esse præstans medicina contra ipsum etiam venenum. Nam omne venenum sicuti & alia corpora, potest resolvi in sulfur, sal, Mercurium, ex quibus solum unum venenum est, reliqua verò antidotum veneni: Ergo si venenata pars separaretur, posset homo nutriti veneno. Præterea dicunt naturam esse determinabilem ad contraria. Nam assuefit homo cibis, quos antea nec olfacere poterat. Nemini tamen hujus speculationis svaserim experientiam.

19. Esus Carnium è simili Anima- li est plurimum noxius.

EXpertus id doctissimus Galliarum Regis Medicus Andr. Laurentius c. 2. de lue ven, qui plura animalia ejusdem speciei carnibus nutrit, canes caninâ, sues suillâ, &c. quibus paulo post pili defluere coeperunt, ulcera oboriri, tumores, ac ejusmodi mala: occasionem experienti fecerat narratio ejusdam senis qui affirmavit ob esum carniū humanarum luem, quam Galli Hispanico, Hispani Gallico nominant titulo subintrasse sub Carolo Rege Galliarum anno 1495. ad Neapolim dum non sufficeret Gallico exercitui annona, caupones verò, è caetorum cadaveribus excisas divendebant passim carnes. Hinc morbus hic vulgaris, in Indijs, quia & esus carniū ejusmodi est vulgaris. An verò unica morbi illius ista origo fuerit, dubium est. Mediolani fuit scœmina. quæ pueros furto sublatos tale condiebat, & sic illis volvebatur. Refert etiam Hector Boët: Hist. Scot: l. 18. Quendam latronem cum suis solitum vesci carnibus à se occisorum idcirco captum & cum tota familia exustum, sola infans relicta vix annum nata: sed ea ubi 12. annum attigit, lapsa in simile scelus, & cum duceretur ad supplicium exprobrantibus facinoris inhumanitatem respondebat. *Nescitis quàm delectet humana caro, si gustaretis, nemo esset, qui à liberorum esu abstineret:* nec desunt historię, in quibus narrantur ad has execrabiles dapes adacti. Narrat Cromerus l. 11. ad ann. 1315 & Prussię Hist. Ann. 1629. & Strada in Belgio: neq; tamen eum secutum morbum referunt. Idem tuit necesse aliquid aliud advenisse. Medici adhibent in Mumijs hanc catnem. Sed quid sit Mumia, variant. Paracellus sanguinem vocat, Mumiam liquidam: Carnem furis pendentis Mumiam constellatam. Bellonius succum lib. 3. obs. c. 32. è cadaveribus Arabum Myrrhâ, Croco, Aloë, Balsamo perunctis exsudantem instar mellis odoratum nec insuavem sed loco succi Arabes non raro saniem è pestiferis alumine conspersis cadaveribus venditabant. Et loco Mumiarum *deservuntur* inquit idem *cadavera viatorum, quos arena in Arabia & Aramoniæ regno involuit, sol arefecit.* Paræus Nominis Magui Medicus lib. 10. Chirurg. c. 7. ridet mumie usum. Nam si cadavera sunt Principum meliorem condituram habentium, quis permittet crechi? Si plebeia solum sunt Asphalto inuncta.

Vnde

Vnde Matthiolus ait, Cadavera furum sale & aromatibus condita in furno siccata pro mumijs venditari & usum damnat ut barbarum & Thevetus dicit se expertum ejus usu oriri symptomata, Cardialgiam, Ventriculi tumultum, vomitum, oris foetorem: Damnata & Libavius p. 849 & asserit, ad nos falsas tantummodo devehit mumias neque concedit adeo Balsamum à putredine preservare, ut vulgò jactatur. Græcia Ducis Veneti uxor scatebat balsamo & foetorem ejus nemo pati poterat. Antiocho & Herodi certè non deerat balsamum & tamen vivi computruerunt: Nam & ipsum balsamum corruptibile est. Alij quomodo per artem ex Juvene raso mumias forment refert Tenzelius Medicin: Drastrat: c. 6. ex quibus omnibus patet carnis humanæ usum hominibus inimicum,

20. Carnes assæ utiliores Coctis.

Coctio sic definiri potest. *Est perfectio quadam à calore superfluo humidum absorbente.* Hæc definitio convenit coctioni fructuum à sole, qui calore suo naturalem adjuvat veluti calens emplastrum, ventriculum. Convenit coctioni ab igne. Convenit & coctioni Medicæ vulnere: quæ fit cum humores ita maturantur & ad hoc perducuntur, ut amplius non putrescant. Ex his patet quod non cocta sint frigida, cruditatem enim definit Arist: 4 Meteor: *Est inquit imperfectio qualitatum impatibilium ob indigentiam propriæ caloris.* Coctio ab igne, propriè dicitur *elixatio*, quæ hoc modo fit: calor igneus in humido aquæ recipitur & rem illam humectat quæ elixatur, poros ejus aperit, & humorem extra evocat, reliquum autem quod relinquit humoris digerit. Ideo elixari non possunt, quæ nihil habent humoris, ut cineres. Vel quæ habent humiditatem ita cum succo terreo unitam, ut separari non possit, ut ligna, metalla. Ex hoc etiam fit, ut carnes bubulæ difficilior elixentur, quam agnæ v. g. quia humidum difficilior separatur. *Assatio* verò est coctio à sicco & alieno calore, ut humor, qui est intus, absorbatur poris exterius clausis, ideoque assa humidiora intus, quam elixa. Inde fit, ut homo ad magnum ignem non sudet, quia est quasi in assatione, sudet in balneo, quia est quasi in elixatione. Hinc Arist: 4 Meteor: c. 3. ait carnes assas utiliores elixis & probat. Quia cum sint humidiores elixis, plus ad nutriendum succi afferunt. Ideo verò juscula coctarum carniū refrigerata con-

crefcunt, quia ex carnibus extractum continent gluten, rorem, cambium. Notat tamen Cellus lib. 1. c. 6. Elixā lubricare, aſſa conſtringere, nec ſtipiticis convenire. Cæterum magnum beneficium præſtant animalibus Laniones, dum ea in cibum hominum macerant, quia dum ab electis comeduntur, in cælum partes eorum deferuntur. Vnde Taulerus Serm. 1. in Vigiliſ Paſchæ: *Non poſſunt creatura nobiliori modo in ſuam originem redire, quàm in corpore ſancto cui in cibum uniuntur.*

21. Fames eſt appetitus cibi. Potus non nutrit.

FAMES in hunc modum excitatur. Quodlibet membrum ſicut radix arboris ad ſe trahit alimentum quod ubi deficit, vicino membro eripit, & hoc alteri donec ad ſedem ciborum ventriculum deveniatur, ſic tandem imprimatur orificio ventriculi impuſſus quidam, hanc moleſtiam averſatur appetitus, & illā cognitā per phantaſiam ut remedium appetit cibum. Hic appetitus excitat virtutem motricem, ut quærat alimentum, & quia ſicca faciliùs impleat ventriculum, ne divellatur, quàm liquida: ideo magis illa appetit. Vnde Gal. famem & ſitim inter dolores recenſet. Potus verò rariſ eſt, qui ſimul non ſitibus, cibi enim vices ex parte ſupplet lac, cereviſia &c. Potus autem hæc facit. 1. Provehit cibum tenuitate ſuā per meatuum & venarum anguſtias. 2. Juvat concoctionem poſſimū eam, quæ in ventriculo ſit, nam hæc ſe habet per modum elixationis. 3. Cibum permeat ut ſuccus faciliùs ex illo eliciatur. 4. Siccitatem membrorum & fervorem ſanguinis temperat, per quod juvatur nutritio; & impeditur, ne humidum à calore conſumatur; qui ſuccus ubi deficit membra eum ab alijs attrahunt ſimili modo atq; in fame. ſuccus autem deficit ex nimio excitato calore vel ſudore. Aves rapaces licet ſint calidiſſimæ potu non egent: ſed illum compenſat multi aëris attractio, talis enim ſunt pulſionibus prægrandibus, multumq; ſimul adducunt ad interiora aërem. Delectatio ſit à potu in ſemmo ælophagi orificio ubi ſunt partes molliores, quæ à potu molantur. Hinc pueri integra pruna devorant, quia majores boli magis trullant. Noxia tamen velox comeſtio, quia multum ſecum aërem rapit, & eo ventriculum implet.

22. Color pilorum, Temperiem indicat animalis.

Non est ridenda Physiognomia, si intra eos terminos consistat, quos P. Nicquet ex Aristotele præscripta. Natura enim, inquit doctissimus quidam è Recentioribus, non ita latet in occulto, ut non aliquibus signis prodeat in manifestum, & in bene formato corpore animus sua melius obire solet munias: sed divinatio de moribus à multis pender. Noscenda est complexio, noscendi mores natorum, scienda conditio & status alicujus. Fortes enim totibus, boni bonis creantur, neq; imbellem progenerant æquilæ columbam. Locorum etiam varietas variat inclinationem. Alius est genius eorum, qui montana, alius eorum, qui plana & qui palustria incolunt loca, alius qui gelidam Arcton & qui tepidum Austrum. Libertamen hominum actus nulli subjacet legi. Vnum etiam signum sæpe tailit, vim multitudo conciliat. Niger color capillorum, Melancholicos vulgò indicat. Cum enim capilli nascantur è vaporibus capitis mixtis sanguini pingui ac glutinoso colorem etiam ex ijs contrahunt. Oritur autem nigredo ex adustione quam in Æthyopibus videmus: hec ipsi non sunt calidi propter continuam spirituum jacturam, quam solutis à calore poris faciunt. Partes tamen extremæ calent ab æstu externo. Compertum autem est mutari capillum cum regio mutatur. Pilus albus signum frigiditatis & phlegmatis, quæ ab interno calore non concoquuntur, sed quasi putrescit & ideo capilli in senio canescunt: quamobrem qui citò albescunt, pituitâ abundant. Flavius & rufus color medijs sunt inter nigrum & album, quia niger oritur à caloris adustione, albus à frigore, hinc quò magis rufus capillus est, eò plus de bile significat iussie. Mediocriter verò rufi bonum temperamentum denotant animùmq; ad fortitudinem, audaciam, subtilitatem, acumenq; ingenui natum. Crispi sunt vel propter pororum obliquitatem, quos calor debilior in cute durior efficit, vel ex abundantia caloris & siccitatis: propter quæ capilli teste Gal. lib. 2. de temp. torquentur ut corrigia in igne. hinc formiæ, cum sint frigidiores & humidiores, planos capillos habent. Qui crispæ capillo, facilius calvescunt, difficilius canescunt: è contra qui plano, facilius canescunt quàm calvescunt. habet autè capilli cum plantis andolem communem, nec in summo æstu crescunt, hinc in fe-

B 2

brabus

bribus defluunt; nec in summo humore aut siccitate, hinc senibus decedunt aut rarefcunt, alijs non prodeunt in metu lurriguntur quia calore ad intima profugo pori constringuntur. Didacus Oforius Nobilis Hisp. sub Ferdinando Catholico auditâ mortis fententiâ quafi in momento incanuit. Idem refert Scal. exer. 313. de quodam conjurationis fufpecto. In talibus calore ad intima concurrente materia capillorum refrigeratur plurimum & quafi congelat ac in capillos veluti pruina prodit. Inarceratis & Itinerantibus magis crefcunt capilli, quia magis fuliginibus abundant. Tempora citius canefcunt ob fubjectas cuti partes frigidiore, citius etiam canefcunt nati ex Parentibus vetulis aut lactari ab ejuſmodi.

23. Generatio eſt Origo viventis à vivente in ſimilitudinem Naturæ.

EX hoc patet 1. quòd Adam non genuerit Evam, qui nihil ibi contulit ex ſe à natura ordinatum ad ejus productionem. 2. Refurgentes à mortuis divinitus & creati à Deo, non ſunt proles Dei, quia illis nihil de ſua ſubſtantia communicavit. 3. Pullus, anas non eſt proles Gallinæ, quæ illum ex ovo anatis excluſit. 4. Plantæ non dicuntur habere filios, etſi verè generent, quia hic titulus ſolùm ſenſuivis datur. 5. Conſanguinei dicuntur, quorum unus alterius habet ſanguinem. 6. Magis parentes amant Filios, quàm Filij parentes, quia quiſq; amat ſeipſum, Parentes verò habent in Filijs aliquid ſui non e contra: inde eſt, quòd minus ament, licet magis ad amandum obligentur. Vnde S. Aug. 4. Confef, c. 2. dixit. *Etiã ubi proles contra votum naſcitur, nata tamen cogit ſe diligere*: & ided ut notat. S. Th. 1. 2. q. 100. a. 5. Nullum datum præceptum Parentibus diligendi Filios, datum Filijs diligendi Parentes. 7. Ardentius Filij quamdiu ſunt parvuli amant Parentes, quia valde exiguum habent alienum, & per alimenta acquiſitum, ſed totum Patrum. 8. Quia à Parentibus accipiunt aliquid. Hinc & temperies & virtus Patrum ſæpe ineſt Filijs aut vitia. Hinc ſpurios an: 1587. Sixtus V. irregularitatis damnavit. *Quia ſicut temperiem Parentum ita vitia & incontinentiam imitari ſolent*. Scal. exer: 265 dixit *ſpurij peſſimi fere ſunt, imo proverbium eſt apud Italos,*

Italos, spurium qui nequam facit officium suum facere. Mali sunt quia ex malis. 9. In primo gradu rectæ lineæ Matrimonia esse contra leges naturæ, quia sterilia & ita eorum horror à natura impressus, ut cum Svetonio teste, Iocmina quædam filium nullis imperiis agnoscere vellet iussa à Magistratu eum in Maritum accipere: maluit filium fateti. De hac vi naturæ S. Aug. 15. Civit. c. 16. *Nescio quomodo humana verecundia inest quiddam naturale atq; laudabile.* Post quartum tamen gradum Inno: III. c. non debet, de consanguineis licita pronuntiavit ejusmodi conjugia. Quaternarum inquit, numerum bene congruere prohibitioni conjugij corporalis, quia 4. sunt humores in corpore quod quatuor constat Elementis. Quia scilicet post quartum nihil invenitur à progenitoribus relictum. Nam in primo gradu quod acceptum fuit levissimum & quasi igneum evanescit, hoc est in Filio, in nepote æthereum, in pronepote aqueum, in abnepote pars terrea, itaq; in gradu quinto nihil superest. 10. Græcum tamen proverbium. *Heroum filij noxa*, retinet sæpe veritatem. Nam ut Spartianus in sept: severo, *Illustres doctrinâ aut sapientiâ viros tales sæpe liberos habuisse, ut melius fuerit de rebus humanis sine posteritate decessisse.* Accidit hoc partim ob Nutrices, quarum improbitatem cum lacte hauserint. Tantundem enim ait Agellius lib. 12. cap. refert quo lacte quis nutriatur atq; ex quo semine nascatur, partim quia in Parentibus, quicquid optimum fuit curis majoribus non filiis impensum: Partim, quia filij relictî in opibus & claritate non assueverunt dura pati & ardua agere.

24. Pullus ex ovi albumine prodit.

Pullus non ex toto ovo nascitur, nam reliqua ejus parte nutritur. Hippoc: quidem ex luteo nasci Arist. ex albumine adstruit. Videamus cui experientia, quam fecit Dan: senerit in tua Physicâ faveat. Ovum sub gallina die quarto, imo subinde, si aperiat, patebit in eo cor, & duæ à corde venulæ micabunt. Septimo die cor involutum & mucor luteus pro formando jecinore spectabitur, qui ab hoc die sensim conetlescet colore retento, quod luteum etiam in pullis exclusis visitur. In hoc jecoris rudimento per novem dies à formatione nullus sanguis comparet, cor tamen turget sanguine. Cor autem sedem habet

in media ovi longitudine, ubi luteum albumini desuper committitur. Quodsi quis die secunda ab incubatu aperuisset concretum quid instat nubis spectasset, & in ea pullum capite conspicuo ac juxta caput puncto se dilatante ac constringente, ex quo diebus sequentibus vena admodum rubra per totum pulli dorsum in longum porrigitur, ex qua alia venæ ad pelliculas luteum involventes ducuntur. Ex quo patet luteo ali, quod in sanguinem vertitur, qui per venas ad pelliculam circa luteum protensas advehitur, & in hepate conficitur.

25. Complexio animalis figuram format.

NAm cholera cum siccum & calidum faciat corpus, non potest reddere nisi longum quidem sed strictum atq; gracile, quia calor elevat, siccitas constringit. Phlegma est quid frigidum ac humidum, breve itaq; & latum facit, aqua enim diffundere se novit, non attollere. Sanguinea indoles calida & humida hæc mediocre facit animal, quia ob humiditatem in altum se non adeo attollit, ob calorem non nimis se in latum diffundit. Melancholia strictum & breve corpus constituit, strigus enim non facit incrementum, siccitas obest latitudini.

De Anima sensitiva.

26. Bruta non sunt Prædita Animâ rationali.

Asterebat Pythagoras, Anaxagoras, Diogenes, & alij quibus credebantur animæ per Metempsychosim è corporibus hominum motæ, tanquam in ergastulo pro dementis in brutorum corpora compingi. Imò Galen: exhorrat ad art. liber. stud. agnoscit in brutis rationem delitescentem. Quod fraude Demonium S. Chrysost: hom. 4. in act. Putat contigisse ut crederent animas nostras à brutorum non differre ac sensim persuaderent sibi mortales ac demum alterius vitæ sublatâ spe in hac beatitudinem fundarent; secuti Gnostici errorem imò & Indi imoderari, qui putant simias scire loqui, sed dissimulare, ne ab Hispanis ad labores compellantur. Strabo etiam cum Dione dat

mentem Elephantis, & Lipsius in Plin. lib. 18. c. 1. *Serai una carere, si Elephanti carent.* Plinius verò ipse eò loci his bestiis tribuit intellectum patrj sermonis, & imperiorum, Obedientiam, officiorumq; quæ didicere memoriam, amoris & gloria voluptatem. Plurarch: in Phædimo vulpem syllogizare. Juxta hos merito Gryllus socius Vlyſis a Ciuce in bestiam mutatus, postea redditus sibi querebatur bestias feliciores, quæ sine labore scirent ea quæ homines eum studijs. Vterius progressi apud S. Chriſost. l. c. Quidam Philoſophi, qui etiam donum Prophetiæ Corvo Corniciq; & claram DEI notitiam tribuebant. Sed non minus indecorè Steph. Porquier: epist: ad Adr: Turnebum. *Quis scit an quando colludo cum mea fele ego me cum ipsa potius, quàm ipsa mecum se recreet meq; utatur tanquam instrumento suæ voluptatis.* Imo Campanella verbis scrip: Tob. 38. abutitur ad hoc evincendum & l. 2. c. 23. de sensu ait loqui inter se sed nos illorum linguam non percipere, uti nec, Italum Germanicam: ediscere tamen nostram illa ubi nobiscum versantur, etſi in aliam regionem deterantur novam non intelligere. Fatemur miras esse bestiarum operationes, sed nullas excedere limites phantasticos aut instinctus. Si enim quævis belluarum discursu & non instinctu ageretur, variarent utiq; in modo operandi: at nunc omnes hirundines è luto, omnes passerès è plumis. omnes philomelæ è musco arborum, omnes acanthides ex lana in ramo arboris omnes inarix, ex lana sed in rubis nidificant, omnes galguli ut corbes è ramis appendunt, omnes picæ spuiis sapiunt, turdi & merulæ fundo obliuato muscum circumponunt &c. Imo conventio istos. Bruta habent animam rationalem perinde ac homo. Ergo & merita & demerita, sicq; lupi pœnas inferni subituri pro cæde ovium, columbæ & oves pro sua mansuetudine cœleste præmium recepturæ. Ergo perinde est cæde illarum maculare manus, carnibus stomachum, atq; antropophagiâ. *Imagines,* inquit Arist: l. 8. hist. c. 1. *Solùm sunt scientia & prudentia in brutis,* non res, quicquid in illis similitudinem gerit industriæ ope imaginationis ac sensûs interni peragitur, uti inquit l. de quant. Animæ c. 18. Præsul Hipponensis. *Quod voces attinet brutorum, illæ juxta Philosophum 7 Polit. cap. 2. solùm moleſtum & jucundum significant:* id est passiones indicant, sed non texunt orationem & 1. Polit. 2. sermonem dicit, homini esse naturalem ratione enim & oratione à brutis distinguitur. Neq; egent bruta commercio sermonis, sunt enim determinata ad omnia quæ vitæ

sunt eorum necessaria, scilicet ad operas, vestitum modum se-
tuendi, nam omnia in brutis ordinantur ad conservationem sui
ad quod non est opus sermone: sed sufficit dignoscere corrupti-
vum. Hominis verò passiones ordinantur ad contemplationem
universi, idè non solum debent significare discretionem jucundi
à molesto sed & falsi à verò, sed & unius entis ab alio, ad quod
requiruntur quàm innumetæ cognitiones, tam voces.

27. Ungues & ungulæ in animalibus animantur.

Vivunt enim nutrimentumq; accipiunt per venulas sibi ad
radicem adjunctas: nam ut Gal. lib. de administ. anat.
cap. 11. observavit, ad eorum bases vena, arteria, & ner-
vus terminatur. Per quem sugunt impuriorem sanguinem, au-
genturq; in longum, uti quotidie experimur etiam in profun-
dum, quia cum ætate crassescunt, neq; ibi primò incipiunt ubi
caro desinit, materia eorum proxima ad articulum propiorem
fere extenditur, quæ si ibi aliquo casu compressa, aut læsa fuerit,
idem suo tempore in ungue vitium spectabitur. Si cultro aut vi-
tro abradatur, (quod in eo vitio per quod digitis pedum incre-
scent utiliter solet fieri) redeunt ad suam crassitiem. Causa affi-
ciens illorum vix plastica, quæ leoni aduncos: simio donavit
imbricatos. Meritò verò Empedocles rejicitur, qui censuit
ungues, nervos esse congelatos. Quod varios assumant colo-
res, oritur à subjecta materia cum fiat in se pellucidi. Hinc Eu-
ropæis albicant cum modica rubedine, Æthyopibus nigricant,
quæ hic est color corporis. In ictere morbo flavent, & juxta
Hippocr. Sect. 1. Coact. prænotat. Aphoris 493. si lateant in
ægotantibus ex morbo acuto, vel hydrope, mortis sunt indicium,
quia livoris causa est caloris extinctio. In tabe adunci fiunt,
& albi, quia calor nimis percoxit materiam. An ex ungue leo
possit cognosci? Veteribus fuit certum, nec nobis dubium,
servat enim & in hoc membro natura cum cæteris proportionem.
Ex ungue hominis magnitudinem assequi in promptu est, dum-
modo partium rationem à Kitchero Tom. 2. Musurg. lib. 10. præ
oculis habeamus. Facies est nona pars longitudinis totius ho-
minis cuius pectus ad imum femur constituunt tres partes. ad-
datur ex Hugone Sempilio lib. 3: de Math. discipl. cap. 2. §. 1.
Quod

Quod pollex sit tercia pars faciei, & ejus crassitie cuius longitudinis. Jam verò pollicis quarta pars unguis. Itaq; si unguis sit unius ulnæ, pollex erit quatuor, facies 12. & tota longitudo hominis 108 ulnarum. Noscitur & complexio ex ungve, ex quibus hæc cum Luca Gaurico lib. de Sculptura pag. 330 deduci possunt. Ungues lati colore albo, subflavoq; tincti, naturæ bonitatem: angustj proluxiores ac curvi carnosi improvidum ac malè sensatum obliqui ad repaces accedunt aves: parvi, nigri, asperi, & qui carni adhæserint, vicia Melancholicorum: rotundiores calorem exuberantiorẽ, & ea, quæ istam consequuntur temperiem. Maculæ unguum notant sanitatem, & calorem robustum, qui secernens partes sanguinis alias ab alijs, eas maculas efficit.

28. Sua Specialia habet in variis animalibus quævis anima.

Capite caret orbis piscis marinus. Asini inveniuntur cornuti in Affrica, teste Herodot. & apri apud Indos teste Plin. Aonijs boves unum cornu in media fronte gerunt. Aelian. mobilia cornua habent boves Phrygij. Philippo II. Hisp. Regi equus cornutus fuit. *Lingvam* non habet testudo marina & Crocodilus, ranarum lingua extremo otis alligatur, versus guttur libera porrigitur. Bifida lingua est lacertis. Nierem. Hist. Nat. *Dentium* loco Chamelæon os continuum serratum gerit. Herculi triplici ordine dentes, in Silesia cum aureo dente natus puer. And. Schot. *Cervice* unius ovis constant lupi, Leones, Hyænx: Canes aliqui in America nascuntur sine ulla. *Mammæ* intra artus elephas habet: Sinus in pectore. Cornigera sunt, quæ bifidulis unguis. In Arabia felici, cauda arietis librar. 44. Pilos versus caput obversos habent Origes. Tarandus, Polypus, Chamelæon assumit, tenet quoscunq; colores. Ranæ solum in oculis, corde, & paucis venis habent sanguinem. Ex ossibus leonum masculorum ut è silice ignis excutitur. *Costa* homini octonæ, tuihus denæ, cornigeris 13. serpentibus 30 Plin. *Cor* maximum asino, lepori, muni, cervo. Duplici corde Elephantem invenit Gal. Ranis geminum *jecur*, *Liene* caret Chamelæon. Mures in Orientali India inveniuntur magnitudine vulpium, in Calecuta lacerti instar aprorum. In Affrica sunt aliqui muti canes. Ranæ in Cyrene silent. Arist. Ovibus in Anglia potus aquæ exitialis

Cardanus. Camelos vivere annis 30 ait Arist. Elefantos 200 imo
& 300 Solinus. Catos 10. mulos 80. asinos 30. equos etiam ultra
50. Boves, sues, canes 20 oves 12 capros 8.

29. Colorem non in sola superficie videmus.

Ergo quodlibet corpus aliquousq; diaphanum. Id ante nos
asserunt Lud. Coronell lib. 3. Phys. Joan. Bapt. Bened. epist.
ad Philib. Pingonium: proinde nec reflexionem fieri lucis
â sola ultima superficie, cum hæc ultima non detur: quod verò
non transeat lumen quodvis corpus, partes interiores asperæ,
quæ etiam sunt in polito corpore, cohibent, & reflectunt, &
ideo nix & glaciei farina non transpatet, quia partes inæquali-
ter fitas habet, transparebat autem integra quia partes habet æ-
qualiter collocatas. Imo nec videretur corpus, nisi lux intraret
illud. Idcirco metallica specula non videmus sed solam lucem
reflexam in aëre vicino. Vitrea videmus, quia radius illa subin-
trat. Veritatem hanc, si cui expetiri placet, non dubito, quin
charta illi sit opaca, transpatet: magis opacum lignum, autum
argentum, tamen ductum in folia pictoria transpatet si nigro su-
perponas. Alioqui, si sola superficies videtur, datur superficies
indivisibilis, hæc addita alteri & millesimæ non augebit corpus,
cum indivisibile additum alteri simili facere quidem potest plus,
sed non majus. Si autem purè opacum corpus dederis, lucem
solam ante illud videbis. Non tamen lux in infinitum diaphana
penetrat, nam mare purissimum non ultra 15 ulnas lucet, ulte-
rius jam tenebræ.

30. Visio fit in retina.

Oculus tunicis octo constat, tribus humoribus, musculis
septem. Ex tunicis *retina* est quædam, quod teris figuræ
colludat est levis, densa, ac solida, alba. & subtilis ali-
quantum, cujus officium est imagines per oculum illapas tan-
quam in speculo repræsentare, unde & speculatoris dicitur, cen-
trum oculi pro suo centro habet retrò terminata per nigrum cho-
roidis colorem. In hac ergo dicimus visionem fieri. Quia in
ea parte oculi fit visio, in qua subjectatur radius formaliter visori-
us, in

us, in sola verò hac subiectatur. In crystallo enim tantùm con-
tula lux redditur, quod quisq; experiri potest qui lentem con-
vexam similem crystalloidis objecto colorato opposuerit. Et hinc
ratio redditur. Quare noctua de die non videt, nisi obscure.
Quia scilicet lux copiosa in retina speciei objectorum diluit,
noctuæ verò amplam habent fenestram, per quam admittunt
lucem, pupillam scilicet, & insuper aliquod lumen nativum;
quod efficit, ut noctu distinctius objecta intueantur. Et hoc
modo albus color disgregat visum, quia plurimum secum lucis,
utpote illi affinis, advehit. Hinc etiam aliqui constingunt pu-
pillam, alij manum opponunt, ut lucem arceant, dum diffusa
speculantur. In nervis opticis nulla cavitas reperitur, ut Vesal l. 4.
cap. Anatomicè inquisivit.

31. Species Visibiles & Lux produ- cuntur successivè.

Est doctrina Arist. lib. de sensu & sensibili c. 6. quam sic pro-
bat. Quod movetur ab alio, in aliquod movetur, quare
necesse est quoddam tempus esse, in quo movetur ab altero in
alterum, tempus autem omne divisibile, quare erat quando non
videbatur radius, sed adhuc in medio ferretur. In quem locum S.
Tho. lect. 16. addit. Si mobile simul esset sub utroq; termino, fore
ut non moveretur ab uno termino ad alium vel enim esset in ter-
mino à quo, & sic simul esset actu, quatenus haberet terminum
ad quem, & simul potentiâ, quatenus adhuc esset in termino
à quo.

32. Species sunt proprium Objectum potentiæ visivæ.

EX Philosopho cap. 1. de memoria ubi inquit. Memoria spe-
culatur, & sensus simulachrum quoddam simile tyo, aut fi-
gura, non tamen secundum se, sed tanquam imaginem quod
ad oculum faciliè ob paritatem rationis transfertre & clariùs Ma-
gnus Aug. lib. 11. de Trin. c. 4. hoc ipsum docuit sicut ergo ima-
gine cognitâ in somnis ducimur in cognitionem Objecti, ita
immagine cognitâ in oculo. Idem sentit S. Thom. lib. 3. contra
gentes Cap. 69 Idem tota antiquitas. Et ad id certum fuit Du-
rando

rando in adum dif. 3. q. 6. ut diceret, *Si species non videntur, neq;
dantur.* Species enim est talis imago, quæ rei formam, ac fi-
guram propriaq; lineamenta expresse continet, aptaq; est visum
terminare: Hæ species à coloribus veris producuntur, ad eum
modum, quo lumen à luce, sicut enim lumen à corpore lucido
perpetuo fluxu emanat sine ulla diminutione corporis lucidi, sic
dimanant à corporibus species visibiles. Hæ diversa media trans-
eunt, & coloribus pingunt diversis, neq; tamen videntur, nisi,
quæ in oculos incurrunt. Hæ amoto objecto statim evanescent,
neq; à corporibus sine luminis præsidio producuntur.

33. In Speculo nihil videmus.

Solùm enim confert ad hoc speculum, quòd species suâ po-
litâ superficie opacâ integrè ad nos reflectat. Idcirco & res
maiores apparent ipso speculo, & nonnisi ex certo loco con-
spiciuntur. Hinc & in tanta distantia post speculum apparent
objecta, in quanta sunt à speculo. Ex hoc procedit, quòd
ante concavum videamus velut egredientem imaginem ex hoc
quòd in speculo dextra pars objecti à sinistris apparet, & è con-
tra.

34. Perspicilia ignota fuerunt Ve- teribus, nunc non eadem omnibus.

Observavit doctissimus Lipsius cent. tertia epist. 336. nun-
quam mentionem perspiciliorum apud veteres deprehendi.
Collyrijs ægros reficiebant oculos, succurrebant substituto
Lectore. Ponit quidem Pagninus Deut. 6. 8. ubi nos legimus *Et
morebuntur inter oculos tuos*, ponit inquam, & supponit, *erunt
perspicilia inter oculos tuos*, sed vocem Hæbræam Totaphot, A-
tias, Buxtorfius & ipsemet Pagninus in *Lexico* vult significare
frontalia, non *perspicilia*. Idcirco probabilius est reperta circa
annum 1300, quando scientia Optica ingens lumen accepit à
Virellone à Rogerio, Bacone, à Joan. Archiep. Cantuariensi, à
quibus velut nova tradita ars expoliendi, & confirmandi perspi-
cialia, idcirco & scriptores, qui hæc tempora secuti faciunt per-
spiciliorum

speculiorum mentionem. Tepravit quidem negotium & ferè ab-
solvit speculative Alhazen Arabus sed fortè in praxim non de-
duxit, ubi neq; Bacon, quos reperit tubos Opticos jam anno
1270, perfectos reliquit cùm illi primùm per Hollandos sæculo
superiore mundum viderint, & videndum exactius præbuerint.
Hæc specula diversa, prout alicui humor crySTALLINUS figuram
contraxit, concava myopibus, quia illis humor collectior, pla-
nior alijs, quibus diffusior, convexiora senibus, quibus magis
placitiem affectant, quibus optimè constitutus planissimis solùm
possunt uti. Ex his aliquot conclusionibus aliæ plures deduci &
in modum responſorum ad quæſita formari possunt. 1. Quare
longa columnarum aut arborum æqualiter distantium series ordi-
ne spectata inæqualia refert objecta, nam quæ remotiores co-
lumnæ, videntur minores, & sibi invicem propinquiores? R.
Quia per lineas ad æqualia procerrentes spatia mutatur angulus
visorius fitq; semper minor, atq; angustior quanto columna re-
motor, & idè cùm ipsæ lineæ claudentes angulum sint inter se
conjunctiores, quò feruntur ad objecta remotiora, tantò
etiam apparent objecta inter se propinquiora, tamen in re æ-
qualiter distent. 2. Cur in longis ambulacris tabulatorum re-
motiores partes deprimi, & pavimentorum magis attolli viden-
tur. R. Quia lineæ visivæ à partibus pavimenti remotioribus
sunt supra alias, à remotionibus verò tabulati, infra alias, idcir-
cò partes pavimenti remotiores spectantur altiores, tabulati de-
pressiores. 3. Cur sub crepusculum aut in nebula res longiùs
quàm sint abesse putemus? R. Quia oculus ex quotidiana ex-
perientia judicat ea, quæ obscuriùs apparent longiùs abesse. 4.
Cur glans è bombardâ emissâ non videtur? R. Ob celeritatem
motûs, qui in re visibili non sinit quiescere aliquantulum visum:
sine quiete autem aliqua internus sensus, aliquam notionem seu
internum simulachrum efformare non potest. 5. Cur navigan-
tibus fugere ad puppin colles campi; videntur aut etiam celerem
aquæ motum intuentibus omnes ripæ moveri, aut cur navis ali-
am præteriens eâdem velocitate, illa duplò celerius moveri puta-
tur? R. Id fieri dum oculus uno in loco fixos tenet axes opticos,
ipse cum toto corpore motus tum enim rem quam intuetur sem-
per alio & alio loco intuetur, & ita moveri judicat. Navis au-
tem, quam altera prætervehitur, in partem contrariam eâdem
velocitate mora, idè celerius moveri judicatur, quia oculus
eam intuens duplò celerius in alium locum ad navim conspectam
transfert

transfert quàm si una tantùm navis moveretur. 6. Cur crystal-
lus supposito colore ex adverso spectata tota illo infecta videtur.
27. Quia color per crystallum transmissus in latera impingit, à
quibus ex parte reverberatur ut potè teris & mediocriter opacis,
iterum redit, itaq; compactiorem efficit colorem, totamq; crys-
tallum illo tingit. Sic gemmæ fiunt ex crystallo fictitiæ, dum
inter duas cry^{stalli} partes color quicunq; mixtus lachrymæ multi-
chis interponitur.

35. Optima constitutio oculorum procedit a colore, situ, spiri- tuum constitutione.

Colorum optimus censetur medius inter cæsum & nigrum.
Niger cùm augeat tenebras, objecta valde illustrata de-
siderat, & in obscuro deficit: cæsius ob lucis copiam ca-
ligat in lumine, ac confunditur: cæruleus medium tenet. Pro-
fundiores oculi exactius vident distita, sic ex puteo etiam de die
stellæ possunt conspici, & tubus qualiteunq; admotus oculo non
parùm juvat ad remotiora dispicienda. Prominentes hoc ha-
bent beneficij, quòd etiam è lateralibus objecti speciem hauriant
sed ad remotiora vires tenuiores habent, multæ enim luci patent,
quâ circumfusæ confunduntur species in retina, maximè distito-
rum. De spiritu sic censet Galenus, & bene. Si multus sit be-
ne videntur remota, si purus, exacte: quare purus & multus
spiritus facit, ut & remotè, & exactè videamus: paucus vero, &
purus exactam quidem reddit visionem, sed viciniorum: paucus
& nubilosus, & proximis ægrè sufficit, & nebulosa ea reddit.
Qui verò ex his ingenij certiores sint indices constitui certi nihil
potest: Cæcios dedere veteres Minervæ, ac multis subnigri, &
Croceis radijs navescentes fuisse Julio Magno, & victorijs & in-
genio Cæsari, ut notat Sueton. Socrati erant magni, nitentes,
ac pellucidi. Pico Mirandulano, qui sexti sæculi dicebatur Bibli-
otheca parvi, ac flavi, uti narrat Jo. Bapt. Porta. Hippocr.
ait nigro & præditos medio colore inter flavum & cæsum opti-
mam temperiem notare. Arist. scripsit quibus oculi subnigri de-
clinant ad flavum colorem, boni animi esse.

36. In pupilla apparet imago Objecti.

Cum sit polita reflectit species objecti, & cum sit convexa modicas format icunculas quales olim dicebantur Pupæ, quibus pueri colludebant à quibus Pupilla duxit nomen in homine semper rotunda, in bove ovalis, in felle rhombois. Gemmam in aliquibus Ovid. notavit. sed hoc ipsum Plin. dixit esse commune quibusdam forminis in Scythia: ejusmodi oculi dicuntur Latinis *bitui* quasi bis tuentes, Sed cum pupillæ foramen subjaceat, huic duplici pupillæ non subjacet duplex, sed pars Iridis exterior, seu major limbus nigrior justò speciem præbet alterius foraminis. Constringitur, & dilatatur in bestiis, quod id ipsum evenire, & humanæ Pupillæ primus advertit Paulus Venerus: in circulo seu iride oculi tres sunt colores, duo versùs albam tunicam, qui sunt valde diluti, & solum in magna luce apparent, tertius versùs pupilam est expressior, sed illi duo sunt apparentes solum orti ex certa lucis refractione nam eâ deficiente evanescunt, neq; subjectum illorum reperiri potest. In Hist. Animal. Arist. lib. 1. c. 9. Quatuor principales agnoscit colores in oculis animalium. Nationibus etiam est proprius color. Æthiopum nunquam sunt casti oculi Germanis Anglis sapius, & Polonis.

37: Coloris nigri intuitus etsi colligat visum non juvat oculum.

Expert hi qui in obscuro carcere diutiùs detenti. Nam conatus ad videndum retinam distemperat, dum spiritibus coactus pœnè inflammatur, hinc tales oculis rubere, inardescere sæpe & audivimus, & spectavimus. Ut verùm sibi persvaserit Plin. 28. c. 6. non timendum ei ægro à feretro cujus pupilla reddit imaginem, imò Cardanus lib. 8. variè. asseruit tridud ante mortem in oculo ægri deesse imaginem? sed cur deesset? An quia non est polita, & specularis superficièi? & certè, ita ut & in mortuo reddat iconem uti experientia docet, sed quia sæpe humoribus crassis inspergitur, aut nebulâ inducitur ortâ ex crassitie vaporum: quòd cum non semper contingat, nec semper evenit in moribundi oculis deesse imaginem.

38. Visus læditur ab Excellenti Visibili.

Effatum est Arist. 2. de anima tt. 123. confirmârunt multi eventus. Xenophontis milites perpetuus nivium intuitus excæcavit, uti narrat Galen. lib. 10 de off. part. Apud Græcos pelvis polita objiciebatur ijs, quibus cæcitatibus supplicium irrogare constitutum. Dionysius Tyrannus hoc ipsum efficacius reddebat, cum prius juberet densis tenebris detineri excæcandos. Id contingit, quia objecta illa vehementius agunt, quàm organum sustinere possit. Lux enim conatur sibi assimilare subiectum, scilicet retinam.

39. Vehementi sono potest quis excœcari.

SChenkius non ignobilis Medicus lib. 1. observ. exemplū hujus rei affert in cive Argentinatæ, qui multâ explosione tormentorum cœcitatem contraxit. Sed quid causæ? coruscatio accensi pyrij: sed illa multo obnubitur fumo: quod si neq; illam spectaverit? veriùs est concussionem aëris id effecisse. Non ignotum est ulli. fragore machinarum bellicarum adeò concuti aërem, ut fenestræ, fornaces, & alia debiliora trahant ruinam. Sic & homo concutitur, inde humor concussus pituitosus in cerebro incidit in nervos opticos, his correptis morbo, spiritibus ad retinam interclusum iter: confirmat hoc vehementer, quod narrent Medici, non paucos nimia sternutatione tenebras oculorum contraxisse.

40. Fascinus fit per emissionem virulentæ Qualitatis ex oculis.

VAles. sacræ Philof. c. 68. persvadet sibi fascinum aut fabulas esse, aut solum ex pacto cum Dæmone noxam inferre. Hinc ait pueros pingviculos, & formosulos fascino corrigi: corripi& optimas pecudes, nō corripi deterioris speciei, quia priores attentio-

attentioribus oculis solent aspici & cum natura sit illis in summo, quæ eisdem ab eo gradu delabatur sponte juxta aphoris Hipp. 3. lect. 1. fascino adscribitur, quod naturæ regressus fecit; sed non licet omnia ad fabulam trahere. Effundunt oculi qualitates; testantur specula, quæ intuitu suo malo correptæ fœminæ: testantur struthionum ova, quæ non incubatu, verum aspectu excluduntur: testantur oculi sanorum toties à lippientibus malè affecti. Neq; ex vano scribit Plinius, esse quosdam in Triballis & Illyrijs, qui intuitu fascinant, & interimunt, præcipuè si diutius iratis oculis spectent. Idem adstruit Apollonides de fœminis Scythiæ, quæ vocantur Bythiæ. Idem Philarchus de Thibiorum genere in Ponto: Idem perivasum habuit Plutar. lib. 5. Symp. 7. Nam juxta Stagiritam, 2. de Insomn. c. 2. visus non solum patitur, sed etiam agit. Vapores itaq; ex referto illis oculo fumant & in oculos adversos utpote tenuiores se insinuant. Hoc modo & Basiliscus necat quos intuitus, hoc modo & quædam venenata suam malignitatem ingerunt.

41. Sensibile positum supra sensum non sentitur.

Multis id oraculum Stagiritæ perplexum visum est. Videmus enim quædam oculo non solum vicina, sed etiam intima, quædam non videmus. Nam teste Gal. lib. 1. Simplic. c. 3. Affectio illa, ex qua aliquibus videntur præ oculis muscæ volitare, Scarabæi, araneæ, nubeculæ &c. sunt corpuscula crassiora orta vel ex crapula, vel ex bile atra, humori vitreo innatantia. Scintillationes etiam nobis conspicuæ sunt ubi contigerit caput allidi. Sed oculus suas partes non videt. Novimus tamen quendam eruditione conspicuum visu profundiore præditum, fide integrâ, qui asserit subinde se sui oculi partes conspiciere. Censemus igitur Aristotelem de ordinaria sensatione, non verò universaliter locutum.

42. Ovum injectum dolio aquæ. multò grandius apparet.

Seneca dat causam. Quidquid videtur per humorem amplius est verò, Sed ratio ulterior est ex natura specierum & medij.

& medij. Aqua est densior aëre idèò in aquam quasi in fascem species colliguntur ad perpendicularem: radius enim tamdiu manet directus quamdiu in uniformi medio procedit: quam primum verò in corpus aliquod opacum incidit, reverberatur in idem medium per quod advenit, & dicitur radius reflexus, qui & efficit angulum reflexionis, æqualem angulo incidentiæ. Si verò corpus, in quod radius illabitur, sit diaphanum, & medio, per quod radius advenit, contiguum tantum, eoque vel densius vel rarius, tunc radius directus transit in illud medium, non tamen in directum, sed post punctum incidentiæ declinat in latus, vel dextrum vel sinistrum, prout ratio medij exigit. Si enim in corpus densius incidat, ex medio rariore versùs perpendicularem fit refraction: si verò incidat in rariùs, ex densiore medio à perpendiculi refringitur radius.

43. Non per quemvis Tubum astra speculari possumus.

Requirit Galilæus in Nuncio Sydereò, ut sint vitra purissima, & quæ minimum quater centies augeant objectum, talis enim etiam viciniora bis decuplò demonstrabit. Qui vult experiri talisne illi sit tubus. Pingat duos circulos in Objecto pariete, quorum unus alterum quater centies excedat, id autem fiet cum majoris diameter ad diametrum minoris fuerit ut longitudine vigecupla, hos circulos contempletur, minorem per tubum, alterum libero oculo, & si figuræ ambæ æquales comparuerint, poterit audere illo tubo armatos in cælum convertere oculos, alias luder operam, & suo vitio Astronomis dabit vitium. Optimus verò tubus lentium quinque convexarum, qui & multum de objecto aperit, & non invertit.

44. Sonus est passio àëris icti.

DVo igitur corpora ad sonum concurrere debent, quæ aërem frangant. Species soni successivè feruntur juxta vibrationem aëris, cui insident. Hinc post tormenti militaris explosionem, uti & post fulmen non statim venit ad nos sonus, nam aëris una pars post aliam oscillat. Magis audimus, si faciem loquens obtendat nobis, quia versùs nos directè impellit aërem,
à par-

à partibus autem obliquiùs illa commotio allabitur. E longinquo remissior sonus, quia ut inquit Arist. probl. Sect. 11. *Minus, & minus àër, & ut numerus emarcescens in unitate finiur.* Clauso ostio eminus videtur venisse, quia species per rimas, poros, meatus subtiliter penetrando ad eam se tenuitatem reducunt, in qua sunt è longinquo venientes, ob hanc causam cœlo impuro aut nivolo sonus campanarum videtur à remotiori redire. Supra aquas magis propagatur, quia nulla obstitentia turbant aëris tremorem. Tormentum versùs quam partem exploditur u agis propellit sonum, quia magis & aërem: hinc tonitrua, quamvis grandia è remoto non exaudiuntur, quia non ad latus, sed versùs terram impellunt. Hinc oritur: si plures simul loquantur, confusè audimus, hinc si per vittum nos affariconetur, nihil audiamus. Nihil, si ore aëmoto mensæ lapideæ per eam, ut per trabem ad nos velit propagare sermonem. Sordidat melius audiunt tubo aut manu aërem colligentes, vox ad nos ubi in corpus aptum iniegit, reflectitur. Eruditissimè hæc, ut omnia solet, Præsul Hippon. 7. Civit. 14. *Idè alas Mercurio Eloquentia praefidi, Veteres in capite, & pedibus posuerunt; volentes significare volucrem per aëra sermonem.* & 11. Civit. 2. *Inter sonantem, & audientem aërea spatia verberantur.*

45. Musica varias in hominibus passiones excitat.

Tremulum enim reddit aërem, quem spiritus, qui in corde sunt, recipiunt, quos reliqui per corpus dispersi imitantur, moventq; musculos, aut cohibent; prout numerorum lex, vel crebrescit incitationibus, vel tenore composito quiescit. Hoc modo etiam evenit in fidibus, dum tangitur una chorda, altera æquè tensa contremiscit: hinc etiam sulu venit, ut aliqui aliud agentes canentibus concinant. si quis submissè loquatur & nos vocem submitamus, si quis clamet & nos clamandi libido incessat; idcirco, si quis in prælio exclamet, idem tota facit acies. Ergo cum non eadem omnibus in sit temperies, diversis aëre placet Musica. Nam ut placeat, debet habere cum indole audientis consonantiã. Hinc melancholici humore lento gravati, acutos spissosq; tonos abhorrent, quia harmoniosus motus spiritui hominis lentiori, non aequali tempore respondet, sit ut vericando

do quasi spiritum, loco jucunditatis horrorem ob vehementem commotionem inducat. Cholerici spiritus agiles, & mobiles, acutis gaudent modulis, quia æquali tempore cum eorum spiritu concitantur.

46. Vocis quantitas provenit ex mole, aut robore Organorum.

Certe mirum quod notavit Plin. lib. 11. c. 51. dixit. *Vox in homine magnam virtutis habet partem, à quo scimus eum priusquam cernamus, non aliter quàm oculi, totidemq; sunt ea, quot in rerum natura mortales, & sua cuiq; scilicet facies.* Pescennius Niger Imp. de quo Spartianus, adeò fuit vocalis, ut in campo loquens per mille passus audiretur Stentor de quo Homerus Iliad. E quinquaginta simul clamantibus respondebat. Fecit id magnitudo, fecit siccitas organi. *Non possunt magnam vocem formare, (docet Arist. de audibil.) quibus pulmo exiguus vel durus, vel densus,* hic enim non multum aërem, continet, non multum extrudit. Vocem acutam reddit, celeritas spiritus, violentia duram, hinc idem variate vocem potest, prout aërem ex pulsionibus expellit. Aeri & jejunes, debiles formant sonos, facit debilitas impulsus. Lima ferrum radens ingratè sonat. Quia percussio aëris fit multa simul secundum parva. Chorda tenuis dat tenuem sonum, quia in exiguo loco aërem percutit. Pueri circa decimum quartum mutant vocem: nem qui tussim habent, quia arteria redditur inæqualis, & in ea vox contorqueatur. Iratis vox intercidit: lingua impeditur ob violentiam spiritus in unam partem impellentis, qui in aliam facile transferri non potest. Potissimum tamen causat varietatem soni, ut advertit Kitch. in Musurgia Laryngis temperamentum. Nam humidum sine affluxu humorum profert vocem fulcam, confusam, obtusam; si cum affluxu raucam, Siccum canoram, resonantem; & si multa sit siccitas, tinnientem, stridulam, clangosam. Moderatum amœnam; polita latinæ vocem putam: asperam inæqualis. Qui timeant, vocem parvam habent, quia calore ad interna regresso timula glottidis angustatur, & aër qui à calore propelli solet vehementius, leniter impellitur. Qui dictis experientiam vult apponere, sumat fistulam organi Musici & variet foramen, diversitatem experietur.

47. Ranæ Coaxant aquam expellendo haustam.

Hauriunt immodicè aquam, tum pulmonibus, quos prægrandes habent per rimulam super glottidem expellunt, *aquam* verò in guttunis cavitare colligunt, & ubi expenderint, novam resorbent. Hinc ille sonus exoritur. Gurgulio seu Gargarium est caruncula rotunda in extremo palato dependens. Larynx est caput asperæ arteriæ, quod sursum fertur, dum aliquid deglutimus. Pulmones habent virtutem attrahendi aëris pro formanda voce, & expellendi per asperam arteriam, quæ idè dicitur vocalis, & cum sit angusta aër per eam emissus percutit magnâ vi aërem existentem in larynge, vel in gurgulione, ipsumq; ad fauces alldir, & per hanc collisionem attracti & emissi aëris fit sonus, qui alijs residentibus in ore instrumentis, scilicet lingua pallato, dentibus, labijs in vocem expolitur, & apud homines in verba articulatur pro libito loquentis dirigente imaginatione. Ranæ verò interim aquis implent ora, & illas expellendo aërem simul expellunt, & sic raucos conficiunt sonos. Inter sonos verò sunt extremi acutus & gravis, sicut inter colores albus & niger, ex quibus cæteri medij conficiuntur. *Acutus* est, qui subtilibus, & celeribus crispationibus medium movet, idè se habet instar pungentis tympanum nostræ auris: ideoq; chordæ magis tensæ & breviores acutiùs sonant, quia celerius crispantur, tenues verò, quia subtiliùs. *Gravis sonus* est, qui tardas & grossas facit in medio crispationes. Hinc Aristotelis definitio intelligi potest facillè, cum dixit. *Acutum esse sonum qui parvo tempore multum movet* Scilicet multas facit crispationes. *Gravem verò, qui majori spatio parùm movet.*

48. Natura liquoris ac ligni, imò hominis in tenebris ex sono colligi potest.

Diversus liquor, si eo vitrum repletum pulsaveris diversè moderatur sonum. Graviùs & obtusè aqua sonat, & eò gravior quò fœculentior: acutus & tenuior sonus aëreum magis consequitur, parebit hoc ex aquis distillantibus hoc modo sonum si captes. Acutissimus est igneis uti quintis essentijs. Eo-

dem modo diversa ligna suspensa liberè & pulsata diversè respondent, quò densiora, graviùs, quia vibratio in his tardior. Idem est in metallis, plumbi obrusus ob prædominium humidi: gravis & vehemens in ferro ob terrestrem, ac bene compactam materiam, in alijs alius Aristoteles etiam ad hominum mores regulam hanc conjecturaliter refert. Qui voce magnâ inquit, vociferantur, asinini petulantes. Tardam vocem habentes frigidi, & sicciterrestris temperamenti, avari timidi, abjecti animi. eos qui gravi incipiunt, desinunt in acutam, ad boves refert. Qui acutam, mollem, & fractam, delicatos, teneros. Qui gravem, magnam, audaces. fortes, manu promptos habendos censet qui molli voce ritè contenta utuntur, inter oves reponit. Qui acutâ & intensâ inter capras.

49. Naturaliter Cythara Davidis morbum Saulis alleviabat.

PHrenesis à non paucis creditur Sauli data nomine mali spiritûs, quæ juxta Josephum alijs remedijs exasperabatur. Hæc Musica levare, si non curari, potest. Nam sonis lentis sedantur spiritus acies, ne ita evoleant in cerebrum, & meningem lancinent, sedantur etiam vapores, è stomacho hypocondijsq; fumantes. tum spiritus puriores calefacti siccum Melancholicum in cerebro dissipant, ac rarefaciunt, ut per poros expirare possit. Phantasia interim abstrahitur, ne suo malo intendat. Hoc modò à Tatantula Apulix araneo morbi redduntur sanitati, hoc ab alijs malis subinde recreantur. Quodsi etiam Saulen verè Dæmon exagitabat, quia naturali Saulis constitutione abutebatur, nigramq; bilem præter naturam agitabat: hinc etiam energumenum solent medicinis juvari, cum humores maligni, instrumenta scilicet ledendi submoventur, & hoc ait esse compertissimum Rayn: nat. Theol. d. 2. n. 7. in fine. Harmonia delectabilis tristitiam & timorem dissipat, ac dissolvit, ut per illam Pythagoras apud Senecam lib. 3. de Ira cap. 9. *Perturbationes animi componere sit solitus.* ubi idem Seneca addit. *Quis autem ignorat, lituos & tubas concitamenta esse, sicut quosdam cantus blandimenta, quibus mens resolvatur? conf. s. oculus profunt virentia, & quibusdam coloribus infirma acies acquirunt, quorundam splendore perstringitur, sic mentes agras studia lata permulcent.* Tetro itaq; hoc

hoc humore, qui cordi cerebroq; affunditur, nonnihil Musicâ purgato, ac hilaritate discusso quies corpori animoq; conciliatur. Dæmon autem qui Melancholicâ dispositione gaudet ut ait Tyræus lib. de locis inf. cap. 15. num. 5. (hinc etiam solitudines & palustria incolit) eâ sublatâ inditectè & quasi ex accidente, vel abigitur, vel impeditur. Quod Lyranus agnoscit in cap. 16. Reg. 1. ait enim per melodiam aliamvè rem sensilem posse caulari dispositionē in humano corpore, per quam minùs subjiciatur actioni Dæmonum. Et rursus cū melodia attentionem animi alliciat ad se, & ab alia tristi cogitatione avocet, ægritudinem à Dæmone allatam mitigare potest, non agendo in Dæmonem, sed mentem, patientis a sui mali contemplatione avocando, & simul canentes audienteq; ad devotionem excitando, opem supernam conciliat. Ita & Galen. lib. 4. de locis aff. cap. 30. & Avicenna docent, morbos aliquos non solum levare sed & curari Musicâ. Alcibiadem Musicâ surdos sanasse refert Faber Stapulensis. Imò Boët lib. 1. c. 3. Narrat Philosophum quendam lyra Dæmoniacum liberasse. Narrant & Pythagoram Musicâ ebrios ad sobrietatem revocasse: S. Basil. hom. 54. Alexandrum M. Milesij melodiam ad mentem canentis velut insanum ad arma profuisse, & remittente cantu furorem remisisse.

50. Etiam dentibus potest sonus percipi.

Paradoxo quidpiam simile diximus, sed ratio vindicabit. Modum audiendi per dentes descripsit Jo. Bapt. porta. Apprehende, inquit, dentibus Scipionem oblongum, & extremitatem colloca supra fides, vel testudinem, quæ pulsetur; auresq; digitis quam maximè potes, observa: nihilominus tonum percipies clarissimum, etiamsi chordæ quam modestissimè tangentur. Descripto modo, damus rationem. Sonus cum impulsu aëris propagatur: aër regularius protrahitur ubi aliquo corpore fulcitur recto: hic verò ad aures etiam per os producitur, nam est canalis qui ex auribus in os inferitur, & præterea arteria carotis ab auribus ad maxillam superiorem procedit, idcirco non paradoxi habendum loco per baculum sonos ad aures usq; deambulare, neq; omnino inutiliter ruficos audientes attentè etiam os diducere. Ob hanc ipsam rationem cū in strato de-

cumbimus, & pulvillum, contingit vel subsultus arteriæ, vel pulicis inquietudo clariùs multò quàm magnus aliàs strepitus exauditur.

51. Rupta campana Sonat minus.

I Mò ruptos reddit Sonos. Nam cum tremore sonus propagatur, ubi incidit in campanæ fracturam ibi hæret ac ipse frangitur, discontinuatâ enim campanâ aër intercidit, qui est alterius constitutionis corpus. Fractam itaq; campanam notat fractus sonus. Simile quid evenit quando templum vestitum est aulæis aut plenum populo frangitur sonus, quia illiditur ad corpora in æqualia unde non æqualiter aër, qui sonum vehit, reflectitur. Sed velut radius solaris in corpus scabrum incidens dispergitur, ac dispersione, ad minutissimas particulas reducitur. Idcirco & sub dio vox minor est, quia à nullo corpore in se ipsam colligitur, ut conjuncta sibi possit fortior evadere. In animali vox magna, amplitudinem tracheæ & validam aëris expulsionem indicat, aspera vox asperæ arteriæ notat asperitatem; lenis, humoris levitatem, quo illa arteria peruncta: acuta, laryngis angustias, gravis, ejusdem amplitudinem, & quia amplitudinis causa est calor, angustiarum frigus: idcirco vox acuta frigidioris gravis verò calidioris est animalis. Oritur & in auribus sonus ex ægritudine, quam excitat humorum internam aurem occupantium agitatio, pro quorum variatione diversi exoriuntur soni: sibilus oritur ex tenui flatu subtiliter allabente, tinnitus verò ex eodem cursu interrupto, ex impulsu vehementiore strepitus, fluctuatio ex humoris huc atq; illuc jactatione. Externæ verò auriculæ sonos colligunt, quibus si quis careat, inquit Sennert. Instit. Medic. lib. 2. p. 3. s. 2. c. 3. illi soni & articulatæ voces, fluctuantis aquæ, aut resonantis cicadæ modo offerentur.

52. Echo est imago Soni resultans versùs sonantem.

Proprietates ejus comprehendit Pòeta in fabula Nymphæ cuiusdam, 1. *In fine loquendi ingeminat voces audiatq; verba reportat.* 2. *Nec remere loquenti.* 3. *Nec prior ipsa loqui dicitur.* Nam non integra refert, quia circuli directi à reflexis intermuntur.

terimuntur. Non potest tacere, quia est, ut inquit Hebraei, est *Filia soni*, non prior loquitur, quia non potest esse ante Matrem. Sed tamen sæpe ita est fecunda, ut unam vocem sæpius reddat, celebratur ab hoc in Italia Villa Simonetta, celebratur Plinio l. 36. c. 15. Heptaphonos ex arte facta Olympiæ porticus septies referens dicta, quia scilicet toties fiebat reflexio soni, tot enim fuere reflectentia. Pergit enim sonus cum impulsu junctus, impulsus reflectitur, & ratione illius sonus, dummodo in bene ordinatum corpus impingat: experiendi id docet modum Porta si autem versùs speculum concavum opposueris, ita ut sit in foco speculi, clarissimè exaudies quemcunq; etiam submississimè contra speculum loquentem. Nam etiam sonus servat æquales angulos angulis incidentiæ. Distantia *maxima*, ex qua Echo unam syllabam reflectat, censetur passuum 24. minima dimidium hujus, res habet pro se experientias. Debilior Echo voce primariâ, quia & lux reflexa non collecta debilior est luce primariâ.

53. Sonus campanarum utiliter ad. versùs tempestates adhibetur.

Quis crederet sine magia Sono disjici nubes, disjiciuntur à campanis, non ideo tantum quia sacrae, sed etiam, quia spiritus in nubibus colluctantea dissipant, pari itaq; ratione tormenta bellica explodi, clamores attolli imminuentibus tempestatibus possunt, vel enim dissipabunt, vel alio avertent. Soni processum describit Boët. lib. 1. Mulic. similitudine aquæ stagnantis. Iniice lapillum, inquit ille, circulus describetur parvus, mox augetur mole, sed crispatione deficiet: ita sonus unus alium protrudit in aëre percusso, ut circulus unus alium in aqua uniformiter difformiter, quò verò sonus vehementior, sicut lapis grandior quieto injectus humori, grandiores circulos describet, ac majora spatia implebit, ita sonus moto aëre nubes etiam, quæ sunt aëre leviores, commover, & si incentrum illarum cadat, dissipat: si in latus impingat, alio propellit.

54. Nisi Tympanum pulsetur, nemo alterius vocem audire potest.

Aded mirabile auditûs organum, ut nunquam satis illud
G 5 Arist.

Arist. Hippocr. Gal. demirari potuerint. Inter cætera continet membranum omnium, quæ sunt in corpore; partem, siccissimam: dicitur hæc tympanum, pellucida, & adeo tenuis est, ut eam telæ araneæ Hippocrates compareret, texturâ tamen firmâ & admodum densâ, ut sine polis esse videatur: sed licet illis non careât, nam exsudat materiam quæ exterius in massam densatur, & auribus expurgatur. à parte anteriori instar militaris tympani, chordæ in modum tenuissimo nervo præcingitur, sive ad firmitudinem, sive ut subsultando sonos augeat. Hoc tympanum, dum soni ad aures nostras accurrunt ab ijs pulsatur, & si ruptum aliquo casu fuerit, surditas indubia sequitur.

55. Odor est qualitas secunda movens olfactum ex certa primarum qualitatum temperie resultans, in qua siccitas humido prædominatur.

Hinc regiones calidæ odoramentis abundant, teste Arist. 12. Probl. Sed siccitas non debet excedere, nam ut Plinius observat, odoratiores mane flores, quando sunt humidiores quàm in meridie, & madido ins quibus arboribus inveniunt, odoratas reddit. Hinc etiam alia consista juxta celsæ ætatis odorem intendunt, quia intendunt & calorem. Aquæ distillatæ odoratæ, quia suo liquori multas aëreas & igneas, complexionis immiscent particulas. Idem de Moscho, qui est caro animalis frequentioris in China, ut refert Nicemb. hist. lib. 9. c. 56. animal est vulpis magnitudine, hoc vitgis & fustibus enecatur, ut toto corpore sanguis effluat, cadaver putridum, & arefactum, cum pelle frustatim conciditur, sacculisq; inditur. Zibeth autem est sudor animalis, cui felis est figura, inquit Scalig. exer. 111. non nisi ab iratis petitur, quia sic plus materiæ citius & odoratius, male olet recens, tempore purificatur, & fit suave & odoris immensi.

56. Olfactu qui valent, non semper iidem ingenio deficiunt.

Contraria, sed non apparet ejus argumentum, multis infedit opinio-

opinio. Sed pro nobis ratio est. Qui puriore sunt cerebro, magis olfaciunt, illi autem sunt viri ingeniosi. Cardanus certe inter ingeniosos reponendus, qui tamen lib. 8. variet. c. 43. habitus corporum, & alios odores, quos alij ne percipiebant quidem diguoscerebat. Hebetudo enim olfactûs ex cerebri nimia humiditate, quâ tam ingenij, quam odoratûs instrumenta, inepta fiunt. Cæterum qui humido sunt cerebro, valent memoriâ, sed non ingenio. Ne tamen communem persuasionem omnino proscribamus, sic moderamur, stupidi minus habent cerebrum, quam ingeniosi, nam magnum caput teste Arist. signum est ingenij, sed ubi minus cerebrum, cæteris partibus plura excrementa, itaq; ingeniosis sæpius olfactus obruitur, & cathartici sunt obnoxij.

57. A quibusdam cibus aliqui abhorrent, quos alij appetunt.

Organum gustûs non tantum nervi, qui sunt intra linguam sed etiam ipsa cutis constituit. Pulchre hoc Anatomico argumento illustrat Vesal. lib. 4. c. 6. quia major pars crassioris terræ pars nervorum, quando linguæ basi committitur, cum alterius lateris nervo linguæ tunicam conformat, aptum saporibus dignoscendis instrumentum: atq; ut primum pars nervorum visûs, quantum verò auditûs, sic hoc tertium gustûs censetur instrumentum, gustatoriusq. nervus merito appellatur. Sic ille, ex quo hæc ratio confurgit, ejusdem est naturæ cutis, cujus nervi in lingua, & si illi sunt organum, neq; hæc debet excludi. Hinc, si quorum non perduxit ad linguam natura istius modi nervos, sed aliò reflexit, omni gustu carent, prout in quodam Columbus exploravit lib. 15. Anatom. Nervi prædicti, si ex vulnere lædantur, idem vitium evenit. Hi nervi, si qualitatibus sint aliquibus imbuti, excitant certorum ciborum horrorem, aliorum desiderium, vel si consuetudo intervenierit, ut olim defini- vit S. Aug. lib. 21 contra Faustum c. 13. ubi dixit, *fieri hoc contingens vel pro temperatione naturæ, vel pro usu consuetudinis, vel pro affectione valetudinis.* Hinc ulterius procedit, & dat rationem, quare bestię alijs cibus oblectentur, quàm homines? quia, inquit, *quantò magis longè diversi generis corpora bestiarum, possunt illud habere jucundum, quod nobis amarum est.*

58. Sapor

§8. Sapor est qualitas secunda movens gustum.

Quæ sunt merè frigida, sapore carent, ideò nec aqua, nec terra habent saporem. In quæ calor agit, siue sint sicca siue humida, acrimoniam acquirunt, patet in cepis, pipere &c. Frigus cum in crassam agit substantiam, facit insipidum: cum in tenuem, acidum: cum in mediocrem, acerbum saporem. Acidus adstringit linguam ob frigus, sed finul ob tenuitatem poros ingreditur, ideoq; à Medicis censetur maxime lædere intestina, quæ penetrando refrigerat. Calor, si in substantiam mediocriter tenuem agit, dulcedinem efficit: sed si calor vicerit, efficiet salum: si in siccam agit, reddit amarum: si in humidam, pingve. Hinc dulcis sapor gratus, quia simile habet temperamentum humano, constat substantiâ mediocriter humidâ, tenui, calidâ. Salsus lædit, quia ob calorem plûs iussò dilatat poros linguæ. Amarum, quâ tale non nutrit, quia siccum.

§9 Sensus tangendi non indiget speciebus.

Commodavit jam olim huic asserto suam authoritatem Princeps Philosophorum lib. 3. de Anima cap. ult. *Omnia sensoria per aliud sentiendo, faciunt sensationem, ut per medium: tactus autem est in tangendo ipsa, unde & hoc nomen habet.* Ratio suffragatur ab experientia, quia nervus omni exutus carne, gravissimè percipit quamlibet percussionem. Quòd verò caro ossibus adjacens non percipiat eorum duritiem: inde est. Quia tactus non percipit eas qualitates, quæ ad complexionem animalis pertinent, sed tantum eas quæ alterant, vel afficiunt complexionem.

§10. Vnicus datur sensus communis internus.

Quinq; operationes huic sensui attribuuntur. Scilicet imaginari, æstimare, memorare, cogitare, reminisci, & si quæ alia. Quæ tamen uni possunt attribui potentia, licet ad varios actus diverse requirantur dispositiones, nam humiditas cerebri multum ad memoriam, ut patet in pueris, durities

ad retinendum. Imaginatio ex causis varijs perturbari solet. Si enim sanguis intervescat, multumq; spiritum emittat, omnia gyrari videbuntur: idem continget, si crudi spiritus cerebrum petant, vel rejectamenta retenta exhalent vapores calidos, ac malignos qui in circulum agant spiritus animales, sic imaginatrix pervertitur, aguntur enim spiritus inclusi in orbem, sicut fumus in furno, hinc oritur morbus qui dicitur vertigo. Quodsi crassus & Melancholicus circa venas pectoris sanguis colligatur, unde crassi vapores erumpant ac diaphragma premant, pulmonemq; constringant, imaginatrix format sibi speciem se suffocantis, & morbus hic dicitur Incubus: qui vapores si in fauces se insinuent vox suppressitur, si cerebrum petant spectra occurfare videntur ac invadere. Si verò cerebrum nimium incalescat vel ex se, vel ex humore mordaci vel Melancholico exusto, tum verò miser mortalis, ipse suum cor edens hominum vestigia vitat: tunc illa per vestras imaginatricem incurrit, quæ Græcis mania dicitur, nobis, stultitia: tunc vitat colloquia, horret sermonem, in quem deniq; ubi prorupit, velut torrens rupto fertur aggere: quodsi verò assata bilis flava invadat cerebrum, tunc omnia sunt hostis, furor, Eumenidesq; gubernant. Sed si sanguinis halitus caput, ascendant, tunc dulcis amentia phantasiâ pervertit tunc sardoniaci usus, tunc cachinni, tunc miserranda jucunditas, & quia accensionem cerebri solent comitari vigilæ, quæ magis illud incendunt, tunc pedissequa accedit manû febris, tot sunt modi quibus miser mortalis de sua statione deturbatur: & imaginatio à suis itineribus inavia seducitur.

61. Somniorum varietas à diversis causis provenit.

Proveniunt à temperamento somnia subinde, hinc pueritiosi somniant, diluvia, flumina, stagna. Melancholici barathra, antra. Senes facilius somniant de rebus concoloribus cibo aut potui, quem vespere sumpsērunt, quàm Juvenes, quia fœciori illorum cerebro fortius imagines inhaerent. Proveniunt somnia & ab intelligentiis, quæ ut docet S. Tho. 1. pa. q. 111. ar. 3 localiter movendo species subinde formant imagines. Proveniunt & ab odoribus, hinc si fiat suffitus pro poëte lauru, planis odoriferis, aut interveniat ulus aromatis, vel tabaci, sequetur

zur somnium turbidum, quia ista cum sint spiritosa commovent spiritus phantasmatum vestiores, ac vagè imaginationi sistunt. Multa etiam somnia occasionaliter oriuntur: orta enim insensorio aliquo distemperie consimiles excitantur species. sic dum saliva in gustum non plenè sopitam ex cerebro defluit, datur occasio imaginationi representandi convivæ: sic positus in metu pœnatum, ad minimam v. g. pedis puncturam imaginabitur sibi illas subire: similiter sanguis crassior defectu concoctionis, dum nervos obstruit, imaginationi fingit oppressionem a Dæmone. vel ab hoste suffocationem, unde clamor perturbatus, tumor & ut Poëta cecinit:

Medijs conatibus egri

Succidimus, nec lingua valet nec corpore nota

Sufficiunt vires, nec vox, aut verba sequuntur.

62. Atrâ bile oppressi multa absurda sibi fingunt.

Melancholia petit cerebrum, & metum inducit: quia reddit spiritus crassos & frigidos siccos qui cor constringunt, obscuros, qui malæ afficiunt cerebrum. I hinc solitudinem petunt, quia suis phantasmatibus intenti putant ea præsentiam aliorum obtinere. Tam absurda, ridenda, incredibilia imaginantur, quia quod sunt alij somniantes hoc illi vigilantes. Vnde Arist. de insomn. cap. 3. dixit. *Sicut in qua commora, aut nulla effigies redditur, qua appareat, aut reddunt quidem, sed obscura, & tortuosa: quiescente igne, & stagnante aqua, rei narratæ imago apparet; ita dormientibus & delectantibus idè evenit.* Quòd verò non in omnibus sed tantùm in certo genere delirent, inde fit quia circa certas imagines sunt intenti. Mania si frigus etiam mediâ hyeme sustinent. Quia in illis ardent humores, idèq; sunt sævi, temerarii, truculenti.

63. Res novas admiramur, aliqui ridendo lacrymantur.

Quia ut ait S. Tho. 1. 2. q. 12. ar. 3. *Admiratio actus est voluntatis desiderantis scire causam novæ rei.* Ratio posterioris est, Lachrymæ ex Arist. 5. Problem. sunt seriosa humiditas

humiditas venarum: lacrymantur ergo ridentes, quia vehementer in illorū oculis comprimuntur muscoli, & fit magnus pro-
cursus spirituum, qui illam serositatem expellit: Eadem de causa
ventus lachrymas oculis elicit. Bruta non flect. Quia non dis-
cunt circa objectum, nec advertunt ejus noxam: idēq; &
homo quod magis considerat malum, magis plorat. Post lacry-
mas levior, videtur sibi, plorans. Quia cerebrum exoneratur
à serositate: infans nascitur plorans, quia extra uterum afficitur
molestia: lacrymas tamen ejus, inter verum fletum, cum non
discunt, non reponunt, Mercurial. lib. 1. de morbis puer: So-
ranus Ephes. c. 2. Itaq; & alij. Lacrymæ sunt calidæ; quia
dum proponitur objectum molestum, ratione cujus oritur do-
lor, vel alia passio propter quam spiritus confugiunt & sic calefa-
ciunt serositates. Flentes suspirant: quia accensi spiritus fuligi-
nem eleuant, supra cor, & illud quasi suffocant: unde cor ut ex-
cutiat fuligines, vehementius attrahit aërem suspiria frangunt.
Quia alliditur spiritus ad arteriam vocalem, & ad illam repercuti-
tur, dum cor non potest se omnibus simul fuliginibus exolvere.

64. Passiones excitantur in nobis à va- poribus.

Qualitates ortæ ex primarum certâ temperie in vapores re-
solvunt suum subjectum, scilicet humorum cui inharrent:
hi vapores miscentur prout exigit objectum phantasie pro-
positum. Obiectum. v. g. ingratum, hoc modo iram movet.
Vapores è felle consurgunt, vi phantasie elevati, & calidum
siccumq; temperamentum acquirunt, qui subtilissimis motibus
sed tumultuans pungentibusq; agitati, totum hominem in pas-
sionem simillimam agunt. Si verò objectum amabile propona-
tur, vapores sanguinis ex hepate attolluntur calidi & humidi, &
suavibus temperatisq; motibus agitati, eodem modo afficiunt in-
directè animum: unde oritur amor, lætitia, fiducia, gaudium.
Si verò occurrat objectum triste, atræ bilis, vapores assurgunt
frigidi & sicci, qui spiritus animales suâ qualitate, imbuunt, un-
de exoritur tristitia, mæror, commiseratio, planctus. Si ob-
jectum medium inter triste & lætum, vapores frigidum ac humi-
dum temperamentum acquirunt, quibus spiritus imbuunt, &
animus ad quietem & fiduciam componitur. Hæc spirituum
con-

constitutio prodiit se etiam in pulsibus arteriarum. Nam pulsus irati celer; in læto, moderatè magnus; in tristitia parvus, tardus, languidus, suffocatur enim calor ob spiritus & sanguinis constipationem. In lætitia immoderata pulsus debiles, ac formicantes, quia spiritus vehementer dissipantur.

65. Quibusdam naturaliter magis affici- mur quàm aliis.

EXpetimus nos statim ferri amore in quosdam vix conspectos, ad alios etiam post beneficia accepta, cogimus animum.

Ajunt hoc quidam à fascino oculorum oriri. Sed ulterius res deducenda. scimus chordam sonare immortam, ubi altera pulsata fuerit ejusdem crassitie ac tensionis: ita evenit & in præfenti: eodem modo in uno ac in altero sanguis cum spiritibus agitur, spiritus autem vehementius concitati per oculorum angulos evolant, & mutuo communicantur subjectis. Hinc facilius est amor inter eos qui sunt paræ ætatis, paræ temperamenti: vel si hoc absuerit, saltem proportio Musica, inter pulsus eorum intervenit, quam senex & puer sanguinei habent diapason; seu duplam: puer ad Juvenem in diapente: Juvenis ad senem in diatessaron: uti observavit Kircherius: & hæc proportio quò fuerit perfectior, magis animos conjungit, quæ si desit, animorum naturalis sequitur aversio: hinc male convenit cholertico & phlegmatico, sanguineo & Melancholico ut potè qui tono dissident, Cholerticus cum cholertico habent amicitiam, sed illam faciliè turbant: cum sanguineo diuturnius aget, quia una pars, alteram attemperat. Melancholico erga sanguineum firmus est amor. Sed melancholici & sanguineus fugit consociatione Cholera impatientiam, Melancholia querelas habet.

66. Juvenes magis febribus obnoxii quàm senes

Quia plurimo calore acti & fuliginoso laborant, in quo faciliè contingit excessus, maximè in calida & sicca temperie. Hinc etiam ex fatigatione magna febris, quia calor augetur: spiritus enim colliguntur in partes laborantes, & eas calefaciunt, & si calor prius solvatur quàm reliquo corpori communicetur, oritur lassitudo: si diutius duret, cum tendinibus, artibus atq; cordi communicatur, oritur febris. Eodem modo etiam

ex ira aliqui in febres incidunt, spiritibus enim collectis calor augetur, tum accedit bulliens sanguis biliosus, ac bilis in suo folliculo effervescentia, quæ omnia febrem conjuncta inducunt. Mœtor verò febrem inducit, quia spiritus intro ad unum locum aguntur, & si ex nimia condensatione suffocentur, mors sequitur: si verò non pereant, cor incendunt. Hinc etiam in febrem incidunt, qui diu in sole, vel ad ignem, vel in balneo versati, aut unguentis, nimium calidis uncti. Quia calor externus internum incendit & accendit.

67. Potentia loco motiva in musculis residet.

Definitur enim musculus communiter à Medicis. *Est voluntarij motus instrumentum.* Tendines quibusdam Musculis ad robur adduntur, sicut videmus in equis & bobus: quos illi ingentes habuerunt, de quibus S. Basil. hom. 24. *Poludamas in Olympijs currentes agitatoq; cursus injecta manu retinebat. Milo à scuto olco peruncto & lubricato, nullo impulsu amoveri poterat: sed tanquam statua quadam plumbo agglutinata adharebat.* Hoc modo verò motum animal localem peragit spiritus è quarto cerebri ventriculo, cum vi irradiativa per nervos ad Musculum deveniunt, & se in eo potentie residenti conjungunt, & ab illa determinantur ut sint motus: hæc vis, cum motrice potentia & anima impetum musculo imprimit, eo modo quo Angelus sine manu imprimere solet.

De Anima Rationali.

68. Ratio seu virtus ratiocinativa non differt specie ab Intellectu.

Est S. Th. 1. p. q. 79. Quia intelligere, est apprehendere veritatem; ratiocinari, est ex notioribus ad ignotiora procedere, quod in Angelis qui uno actu veritatem perfecte apprehendunt, non invenitur: sic ergo hominibus ratiocinatio est via ad intellectum, & habet se sicut motus ad quietem, quæ ad eandem potentiam spectant. ided Boët; comparat rationem temporis quod movetur, intellectionem æternitatis, quæ est immota.

D

69. Non

69. Non asseruit Aristoteles mortalitatem animæ.

ERipiamus & hunc clypeum Atheis quem suæ impietati præ-
tendunt, Fateor suâ sibi nocuit obliuitate Aristoteles, uti
Allegoriâ Trithemius, ut malè à malis trahatur. Idcirco
cum sepiam veteres dicebant, quæ se suo atramento occuleret.
Urbanus VIII, nondum Pontifex, iussit Bononiæ per Oregium &
alios in Aristotelem totum inquiri, sed eorum calculo absolutus.
Nam lib. 2. de Anima c. 2. *Est aliud anima genus, & hoc
solum posse separari, sicut perpetuum à corruptibili:* imò pro im-
mortalitate animæ ejus verbis argumentum contexo lib. 1. cap. 1.
de Anima. *Si est aliqua operatio anima propria, continget utiq;
eam separari:* & lib. 2. de gen. anim. c. 3. *Restat igitur solum men-
tem* (animam rationalem) *extrinsecus advenire eamq; divinam
esse, nihil enim cum ejus operatione communicat operatio corporalis
exageratur in pietas Atheistica testimonio Apollinis Mylefis apud
Lactant. lib. 7. instit. c. 9.*

*Anima quidem quo ad vincula corporis tenetur,
Corruptibiles passiones sentiens, mortalibus cedit doloribus:
Cum verò humanam solutionem velocissimam
Post corruptum corpus invenerit, omnis in athera fertur,
Numquam senescens, & manet in æternum.*

70. Anima rationalis etiam quatenus ra- tionalis, est Forma.

AVerroës impius ex Christiano Judæus, ex Judæo Macho-
metanus, docuit homines esse mere bruta, ac Mortales
habere animas, scilicet sensitivam ac vegetativam, ratio-
nalem verò assistere solummodò, sed solus docuit, neq; ullus
alius alicujus nominis Philosophus, ut Doctor subtilis inquit in
4. d. 43. q. 2. Refutavit abundè S. Thom. lib. 2. adversus gentes,
& Clemens V. in Cocilio Viennæ habito contra Petrum Joannis
Averroistam anno 1311. damnavit, sequitur enim ex hoc nullum
esse meritum, aut demeritum in homine, cessat virtus & pecca-
tum. Negatur totale fundamentum fidei, & ipsa fides subruitur,
quâ jubetur credere vitam æternam, & alia multa quæ enume-
rat Guido Carmel. c. 2, sed ratione aggredior. Ille assistens so-
lūta

lum est spiritus. Ergo homo non intelligit, non vult &c. actiones enim sunt suppositorum: imò nec rationalis, nec enim navis rationalis est, ex eo quod illam nauta rationalis regat.

71. Anima rationalis est indivisibilis.

S Toici & Epicurei animam secabant in partes. Fides & ratio oppositum docet. Arist. lib. 1. c. 3. de anima sinè partibus, seu *ἐμψυχόν* profitetur. S. Aug. scim. 186. de temp. c. 4. *contingit ut in corpore humano, imò de corpore aliquod præcudatur membrum, manus, digiti, pes. Nunquid præcisum sequitur anima? cum in corpore esset, vivebat: præcisum amittit vitam.* Dividatur enim si dividi potest, & pars v. g. homini impio amputetur cum brachio, debet meritis dare pœnas in orco; convertatur homo ille, & veniam scelerum obtineat, residuum animæ ad cœlum deferet, itaq; hæc anima & beata & infelix, & filia Dei & filia iræ, simul erit. Vel certè ut ad fidei mysteria non recurratur; pars resecta, vel poterit aliquid operari, vel non: si poterit, tum volet, intelliget, & quid tandem deest ad integritatem. Ergo duæ erunt animæ: si nihil operabitur. Ergo gratis erit, atq; adeò non erit. Quocirca optimè Tertul. lib. de anima cap. 14. *Anima simplex est, & de suo tota non magis struitur aliunde, quam dissolubilis ex se, quia si struitur & dissolubilis.*

72. Voluntas non nisi motâ imaginatione movet appetitum inferiorem.

Quia in distans non loci quidem, sed processûs ageret, omisâ viâ mediâ, quæ est imaginatio Dux appetitûs. Hinc etiam quando fœlis lacrymis quis alterius mortem deplorat, sit hoc mediâ imaginatione. Nam voluntas per intellectum, proponit imaginationi obiectum tulle, imaginationem sequitur inferior appetitus. Mitigatur deinde per lacrymas dolor, quia quod nocivum ad externum effunditur, & animæ intentio dissipatur. Mitigatur per amicorum compassionem, quia ut ait S. Th. 1. 2. q. 38. *dolens imaginatur quasi partem sui oneris ab alijs deportari & sic ipsi sui levius.* Vel potius. *quia videt se à condolentibus amari: amari autem est delectabile, & sic delectatio minuit tristitiam.*

73. Memoria intellectiva non distinguitur realiter ab intellectu.

AS. Thoma id accepit testimonium 1. p. q. 79. ar. 7. memoria enim, vel sumitur pro vi conservativa specierum, vel pro vi recognoscitiva objecti, utroq; autem modo sumpta, est idem cum intellectu. Nam ut conservativa specierum, ex mente Philosophi, est ipse intellectus, qui dicit, quod locus formati, id est specierum sit ipse intellectus: & aliunde, eadem potentia quæ est receptiva formæ, est etiam retentiva ejusdem. Meminisse etiam præteriti nihil est quam cognoscere præteritum: ideoq; & memoria cognoscitiva nihil est realiter aliud ab intellectu. Neq; tamen eò minus facta est ad imaginem Dei. Anima. Nam si ejus substantia consideretur, verè est imago Dei unius, nam convenit, cum illo in gradu intellectivo, est incorporea, indivisibilis, æterna, ubicunq; est tota in toto existit, & in singulis partibus tota: capax visionis & amoris Dei, quæ omnia inveniuntur in Deo uno, ut exemplari prototypo. *Anima inquit: Augu: epist. 28, per totum corpus, quod animat, non locali diffusione tota simul adest, nec minor in minoribus, nec in majoribus major: sed alicubi intensius, alicubi remissius, & in omnibus tota, & in singulis tota.* & sicut Deus omnia ex nihilo creavit, ita inquit Richar. vict. lib. 4. c. 20. *Si miraris quomodo ille omnium Opifex Deus, tot & tam varias species rerum, prout voluit, in ipso mundi exordio, ex nihilo in actum produxit, cogita quàm sit humana anime facile, omni horâ quâlibet rerum figurâs, per imaginationem (id est primam apprehensionem) fingere, & quasdam sui generis Creaturas, quoties voluerit sine præsenti materia, & velut ex nihilo formare: & incipiet minis esse mirabile, quod fortè prius videbatur in credibile. si verò consideretur secundum processiones actuum suorum, sic est imago Dei ut trini.* Nam sicut in Deo Trinitas personarum consurgit, per processionem intellectus & voluntatis, ita & in anima per quandam participationem illarum processionum consurgit imago Trinitatis. Quatenus nimirum intelligendo producit verbum, & diligendo amorem, sicut Pater æternus, per intelligentiam suam, generat verbum quod est Filius, & Pater ac Filius per dilectionem quâ se diligunt, producunt amorem subsistentem, qui est Spiritus S. & ita in anima non est spectanda ratio Trinitatis ex tribus potentiis, etiamsi illæ distinguerentur realiter, quia in Deo tres potentiæ, memoria, intellectus & voluntas, non constituent Trinitatem, sed sunt Trinitati communes: sed juxta processiones intellectus & voluntatis. Iam claudamus has conclusiones Philosophicas, verbis Philosophi Christiani Aeneæ Gazæ in dial. Theophr.

Quo.

Quoniam isthuc venimus sacrificium gratiarũ actionis Deo offeramus, non Hecatombẽ, ut apud Athenienses, nec formicam ut in isthmo Ioli, & Neptuno, sed perpurgatâ mente, quò Deo similes evadamus.

PARADOXA.

Prius ex homine aliquid aliud fit, quàm moriatur. 2. Qui contradictoria loquitur, veritatem dicit. 3. Nemo noctem vidit, neq; in veste foramen. 4. Et potest, & non potest infinitum claudì terminis. 5. Fieri non potest sine miraculo, ut caseus **Hollandicus** scateat vermiculis. 6. Aqua naturaliter sursum ascendere, & ignis descendere potest. 7. Quando **Deum** nemo potest distrahi. 8. Non est humilis qui omnem honorem fugit. 9. Quæ sunt viciniora soli magis frigent. 10. Foramen in veste probabile est quod sit **Ens** respectivum.

PARERGA.

Potest fieri, ut libra plumbi æquiponderet toti terræ: 1. Potest audiui sonus campanæ ingentis, quæ nunquam extitit. 2. Possumus accendere nives igne, & glacie urere imò & aquâ. 3. Possumus quovis momento iridem exstruere. 4. Potest quis suum occiput videre. 5. Possumus ex uno milite integram aciem efformare. 6. Fontes abditæ sub terra bilance inquiri possunt. 7. Potest deprehendi, quanta cujusq; rei rarefactio possit esse. 8. Potest eodem clavo occludi foramen triangulare & quadratum & rotundum. 9. Potest ex quavis arbore in sylvis cognosci etiam noctu, quam partem versus sit meridies aut septentrio.

Ex OPTICA.

¶ Prop. 1ma. *Quò aliquis altior est, plus de terra videt, sed tamen ei minora omnia terrena apparent: è contra verò omnia cælestia majora altioribus, minora de pressioribus.* Ratio partis prioris est, Quia oculus tantum videt de globo, quantum intercipiunt linee tangentes ductæ à puncto oculi ad globum: sed terra est globus; Ergo. Hoc posito subsumo. sed è remotiore à terra oculo ductæ tangentes majorem portionem globi abscindunt. Ergo ductæ ex oculo altiore majorem terræ partem abscident, ac proinde major pars videbitur. Pro altera parte est Axioma opticum. *Qua vi-*
D ; dentur

dentur sub angulo minori, minora apparent. Sed ductæ lineæ ex oculo ad tiorē ad eadem objecta licet intra maiorem portionem terræ contenta minorem angulū faciunt, quàm facerent, si ex oculo demissimè ducerentur. Ergo minora altiori homini omnia terrena apparent. E contra verò ob idem argumentum, cœlestia magnis personis; maiora; minoribus minora videntur.

Prop. 2da. Statua in alto posita, ut capite non magis à nobis distare videantur, debent esse versus nos inclinata. Distantias objectorum cognoscimus ex axium opticorum concursu communi, sic enim oculus unus alterius axem quoad longitudinem determinat. Cum igitur axis utriusq; oculi concurrat semper in eodem puncto objecti visi, axis opticus sua sectione determinabit alterius axis optici longitudinem, quæ longitudo si maior sit, magis objectum distare videbitur. Hoc ergo in statu in alto impositis contingit, longior est determinatio axis dum caput aspiciamus, quia longiores radij à capite ad oculum nostrum ducti, quàm a pedibus, ob hoc ergo, ut statuum rectissimè collocatam judicemus. Prudentes Architecti parte duodecimā superiores ad nos partes statuæ inclinant.

Prop. 3tia Non vitio oculorum accidit quod quædam parva videantur, si enim duæ rectæ lineæ sese mutuo secuerint, angulos ad verticem æquales inter se efficient: juxta 1. Elem. 15. radij verò visorii sunt rectæ, & se mutuo in ingressu secant, itaq; intra oculum æqualem ei sub quo res affertur constituunt visorium angulū.

Ænigmatum Ethicorum Solutiones.

Quodnam animal manibus solis ambulat, neq; utitur pedibus? Virtus operibus nititur non pedibus.

Quænam Virgo suas manus comedit, & iisdem alitur, neq; tamen manca est? Virtus.

Quæ res ita magna, ut non habeat maiorem, ita parva ut non minorem? Fortuna.

Quæ bestia venenatissima? Malum exemplum.

Cujus nunquam funus sine successore? Gaudium, cui superstes dolor.

Quis ipse præstantiore alimento amariùs gustat? Medicus morbos quatit.

Quod

Quod dimidium sapientiæ? Media pars sapientiæ inter-
rogare, Responsum dare pars altera.

Quæ figura sapientiæ? Tetragona; quâ jactatur, jacet
fixa.

Quæ figura amoris? Circulus. Ab uno amor procedit, ad
unum redit.

Quæ est Quadratura circuli? Amor circulus, sapientia qua-
drata, amor itaq; sapientis quadratus.

Qui supremus & medius? Sapiens supra homines, virtus ejus
in medio.

Cujus puncti umbra est linea infinita? Sapientis minimus error
infinitè obscurat.

Quod instrumentum mensurandæ mentis? Actio.

Quod pondus cujus dimidium gravius toto? Me diocris
fortuna.

An sit debitum, quod non licet creditori exigere nec q veri de
debitore iniquo? Honor.

Quid similius Justitiæ? Injustitia. nam & hæc bilancem
habet.

An finis distinguitur semper à medio? Non. Finis rectæ gu-
bernationis facere bonos idem est medium.

Quod regimen bonum? Obedientia. Nescit imperare cui
non obeditur.

Quis amat hoc quod odit? Iracundus & ultor. Nam damnat
injuriam & illam appetit.

Quot sunt unum & quatuor? Duo. Amici sunt duo, nam
amor illos unit, sic sunt unum; rursus quilibet est in altero & sic
sunt quatuor, & simul unum.

Quando somniat vigilans? Cum stultus sperat.

Quæ symphonia gratissima? Lingvæ & manus consonantia.

Quis omnibus lingvis loquitur? Qui Operibus.

Quod animal cor habet in manu? Sapiens.

Quis civis melior? Civis sui, nam est etiam Concivis Dei.

Quæ homini perniciēs maxima? Ipse sibi.

Quid fortissimum? Amor qui & animos vincit.

Quid justissimum? Mors, quæ non acceptat personas.

Quis medicus optimus? Mors omnia sanat vulnera.

Quis Narcissus formosissimus? Qui seipsum contempletus
vidit.

Quis.

¶ Quis maximè egenus? Qui nulla re scit uti.

Quis individue dividit? Charitas, nam amicorum omnia communia facit.

Quod est veracissimum speculum? Inimicus apertus qui nulla vitia silet inimici:

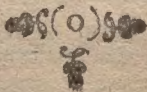
Quis optimus Dominus? Qui succedit pessimo.

Quis importunissimus exactor? Venter.

Quis non cognoscitur nisi absit? Sanitas.

Quod injuriarum optimum remedium? Oblivio.

August. lib. 1. de Trin. Quisq; ergo hoc audit vel legit, ubi pariter certus est, pergat mecum, ubi pariter hæsitat quærat mecum, ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me, ubi mecum, revocet me, Ita ingrediamur simul charitatis viam, tendentes ad eum, de quo scriptum est. Quærite faciem ejus semper.

Biblioteka Jagiellońska

stdr0009159

